

משנת השבוע

פרשת וישיב תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון י"א]

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקיא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	י"ט כסלו
מצוה כב:	פדיון פטר חמור
שבת קודש:	כ' כסלו
מצוה כג:	מצות עריפתו

פרשת מקץ

יום ראשון:	כ"א כסלו
מצוה כד:	תחומין בשבת
יום שני:	כ"ב כסלו
מצוה כה:	שנאמין בהשי"ת
יום שלישי:	כ"ג כסלו
מצוה כו:	לא להאמין באליל
יום רביעי:	כ"ד כסלו
מצוה כז:	שלא לעשות פסל
יום חמישי:	כ"ה כסלו
מצוה כח:	לא להשתחוות לע"ז

תוכן הענינים

דברות קודש
 מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג
 ליקוטי מגיד משנה ..... ה
 מצוה יומית ..... ח
 דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ..... י
 מראי מקומות ללימוד דף היומי ..... כה
 שיעורי הלכה ..... כז
 ניצוצי הדף ..... לא
 מערכת המשנה ..... לח
 היולא דצדיקא ..... מ
 מגיד משנה לנוער ..... מז

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות
 בכל עניני הגליון בפאקס
 718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר
 דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
718.255.9118

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת נ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת וישב

כפרה. והנה יוסף שיעקב שלחו, וקראו לזה באמרו 'לכה ואשלחך אליהם', ויוסף היה מוכרח ומצווה מכח כיבוד אב, ודאי אי נעשה לו איזה סיבה ח"ו, המשלח חייב. ומאחר שראה יעקב שיוסף איננו והרי הלך בשליחותו ומת, היה סבר דהוה ליה דין הורג נפש בשגגה, וימאן להתנחם'.

אלא דצ"ע, הא יוסף הוה שליח מצוה, ולמה חשב יעקב שנהרג, והא שלוחי מצוה אין ניזוקין (קידושין לט:), ואמר ר"א בין בהליכתין ובין בחזירתן. ואפילו למ"ד דבחזירתן שפיר ניזוקין, אבל לא למיתה (עיין חולין קמב., פסחים ח:). מ"מ הא יוסף לפי סברתו של יעקב ניזק בהליכתו, דהרי כשבאו האחים והראו לו את הכתונת, ע"כ כוונתם היה לומר שלא ראו את יוסף חי, וא"כ לשיטתו בהליכתו ניזק. והאיך סבר יעקב שניזק, הא שלוחי מצוה אינן ניזוקין בהליכתן לדברי הכל. וצ"ל דס"ל דכיון דכל הדרכים בחזקת סנה, והיכא דשכיח הזיקא שאני, ואפי' שלוחי מצוה ניזוקין.

ובהא יש לומר פרפרת נאה ביהודה, שאמר לתמר כלתו "שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו ותלך תמר וגו'" (לח:יא), וברש"י מוחזקת היא זו שימותו אנשיה. ועיין רמב"ן. וכבר הקשו המפרשים, למאן דס"ל דביבוס לא שייך דין דקטלנית משום ד'שומר מצוה

ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה אשלחך אליהם ויאמר לו הנני וגו'" (לז:ג). ולהלן "ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל שאולה ויבך אותו אביו" (שם:לה).

וצ"ב, למה לא קיבל אבינו באהבה. ובגמ' (ברכות ה:) אמר ר' יוחנן, איזהו יסורים של אהבה, מיתת בניו בחייו. ועכ"פ חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, עיין פרק הרואה (שם ס:).

ונראה, דבצ"צ הראשון לכק"ז הביא בשם מהרי"ו במי ששלח שליח לעשות לו סחורה, ומת באמצע הדרך או נהרג - אי המשלח צריך כפרה. וחילקו בין הולך בשכר או לא. ועיין נוב"י (או"ח סי' ל"ד) בהשליח שבא לבקש מהמשלח שישלח אותו בשליחות הוה כדי להשתכר, אין שום הו"א שצריך כפרה, ומעשים בכל יום בזה. ומביא ראייה מגמרא, ע"ש. והצ"צ אחר שצדד להקל כתב, אבל למעשה אחר שהקדושים מהרי"ו (סי' קכ"ה) ומהרש"ל ומהר"ם לובלין והבאר שבע כולם כתבו שצריך כפרה קצת, איני כדאי לחלוק וכו' ועיין מהרמ"ל (סי' מ"ד) ומהרש"ל (סי' צ"ו).

ומערתה, היכי דהדרבו היה להיפך, שהשליח נקרא מהמשלח ולא נתן לו שכר, ואדרבה מוכרח היה לילך מכח המשלח, ודאי דיש על המשלח איזה עונש וצריך

ולכן מכרוהו. ויעקב חשב דטרופ טורף ע"י חיה, ולכן ס"ל דע"כ שלוחי מצוה ניזוקין והבן.

ונראה ליתן טעם לפי הנ"ל דהאיך נשבע יהודה ליעקב "אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים" (מג:ט), ולא חש דילמא ח"ו יקראוהו אסון כמו שחש יעקב. ופירש"י שנשבע שלא אביאנו אליך מת כי אם חי. וזה דבר פלא, ודילמא ימות בדרך, ולשמא ימות חיישינן כבגמ' (גיטין כח:), ובגמ' (יומא ב.) דמתקינן לו אשה אחרת.

ולהנ"ל י"ל דבהא נחלקו דיעקב לשיטתיה עכשיו שראה שנענש יוסף, ע"כ דשלוחי מצוה נמי ניזוקין. אבל יהודה לשיטתיה דשומר מצוה לא ידע דבר רע ושלוחי מצוה אינן ניזוקין, וא"כ בע"כ בנימין לא יתזק בדרך. ולא חש אלא שמא יתזק ע"י בעלי בחירה, דאינו בכלל זה. אבל על זה כבר בטח על כחו, ולכן נשבע "אנכי אערבנו וגו'".

ובזה י"ל נמי למה כשאמר ראובן "תנה אותי על ידי וגו'" (מב:לו), והשיב לו יעקב "לא ירד" (שם:לח), ופרש"י אמר בכור שוטה הוא זה. וצ"ב. ונראה דהנה ראובן ע"כ צ"ל דס"ל כיעקב דש"מ כן ניזוקין, וראי' שהרי ראובן צוה להשליכו להבור להצילו, והוא חזר אצל אביו, וכששב חשב שניזוק יוסף שלא היה שם. ועוד, הרי ראובן שבלבל יצועי אביו, כוונתו לשם מצוה שאמר לא יהא שפחה כגבירתה, וכבוד אמו תבע, ואפ"ה איתזק, וע"כ דאפי' שומר מצוה ואפ"ה ח"ו ניזוק. ולכן לא רצה למסרו בידו. אבל כשבא יהודה דס"ל שמא"נ מסרו לו, עד שנודע אח"כ דבאמת ש"מ אינן ניזוקין ולא ניזק יוסף ח"ו, ולכן אמר "אמותה הפעם" (מו:ל).

לא ידע דבר רע' (ועיין קהלת ח:ה), ועיין שו"ת מהרא"ם (סי' כ"ב) לרבינו המזרחי, וברדב"ז (ח"א סי' רצ"ה) ובא"ע (סי' ט' סק"ד) ובפ"ת שם שהביא שהרמב"ם והכ"מ ומהר"מ אלשקר והרלנ"ח והבר"י כולהו ס"ל דלא שייך איסור קטלנית ביבמה. אבל החכ"צ (שאלה א') הביא ראייה מפ"י רש"י והרמב"ן הללו דשייך קטלנית אפילו ביבמה. אלא דאכתי מנ"ל ליהודה כן, וי"ל דכיון דראה ביוסף דאף דהוה שליח מצוה ונענש, לכן חשש שמא ימות גם הוא כאחיו.

ובזה י"ל מה שאמר יעקב "לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לברו נשאר וקראהו אסון וגו'" (מב:לח). ולכאורה אמאי חשש שיקרה אסון, הלוא בנימין יהיה שליח מצוה ושלוחי מצוה אינן ניזוקין (ועיין מרדכי במס' שבת גבי מפליגן בספינה לדבר מצוה, וכ"ש הכא). ולהנ"ל י"ל דכיון שראה יעקב שיוסף ניזק וגם שמעון ניזוק אפי' שהיו שלוחי מצוה, לכן לא רצה לשלחו. אבל יהודה אחר שבא על תמר וראה שלא ניזק, חזר בו וראה דבאמת שומר מצוה לא ידע דבר רע. וגם מיוסף הלוא ראה שבאמת לא הזיקוהו הנחשים והעקרבים, וע"כ משום דהוה שליח מצוה ושלוחי מצוה אינן ניזוקין.

ובזה מיושב קושיא עצומה שהקשו המפרשים, מאחר שראו האחים ליוסף שיצא מן הבור ולא הזיקוהו הנחשים ועקרבים, א"כ ראו שהוא צדיק גמור והאיך לא חשו תו למכרו. ולהנ"ל י"ל דהאחים ס"ל דהא דלא ניזק יוסף משום דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, ולא מחמת צדקתו הוא לא ניזק. וס"ל דאף דאינן ניזוקין אבל זה רק מן השמים, אבל ודאי ביד בעלי בחירה להזיקן, וזה פשוט

ליקוטי מגיד משנה פרשת וישב

דברי יעקב אבינו לראובן

"ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור" (לז:כב). אמרו במדרש (ב"ר צ"ח ד') על הפסוק (מט:ד) "אז חללת", רבנן אמרי איני לא מרחקך ולא מקרבך, אלא הרי אני תולה אותך ברפיון עד שיבוא משה. והמדרש צריך ביאור.

ראובן תיקן פגם קין

נראה לפ"מ שאמרו בגמי' (פסחים סז.) עה"פ "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" (שמות יג:יט) - עמו במחיצתו, כיון שראובן הציל את יוסף, כשאמר להשליכו הבור. ולכן לקח משה את עצמותיו במחיצתו, שהרי גם משה היה נשמת הבל, וראובן בבחינת קין. אמנם כיון שראובן שהוא נשמת קין הציל את יוסף ממיתה, עי"ז נתקן חטא קין מה שהרג את הבל. ולכן קירבו משה. אבל יעקב לא ידע מהמכירה ומההצלה, ולא ידע שכבר נתקן החטא של קין והבל, וחשב שלא יתקן עד משה, כשיהרוג את המצרי, ולכן אמר עד שיבוא משה ויקרבך.

משה רבינו היה גלגול הבל

או יאמר על המדרש הנ"ל, נראה לפי מה שראיתי בספר אספקלריא המאירה^א (פ' תצוה ד"ה ונראה לי לומר), ידוע (ליקוטי תורה מהאריז"ל פ' שמות) שמשה היה גלגול הבל, והמצרי היה גלגול קין (עי' זוה"ק ח"א קסב.). והיינו דכתיב (שמות ב:יא) "והנה איש מצרי מכה איש עברי מאחיו" - דייקא 'מאחיו', כי המצרי היה קין ומשה הבל, הרי המצרי אחיו של משה. ואמרו במדרש (ב"ר כ"ב ח') אמר רבי יוחנן, הבל היה גבור מקין, שאין ת"ל 'ויקם' (בראשית ד:ח), אלא מלמד שהיה נתון תחתיו. אמר ליה [קין להבל], שנינו בעולם, מה אתה הולך ואומר לאבא? נתמלא [הבל] עליו רחמים, מיד עמד עליו [קין] והרגו. מן תמן אינון אמרין טב לבישא לא תעביד, וביש לא ימטי לך.

^א מהגאון המקובל רב צבי הירש הלוי הורביץ זצ"ל, בן הגאון רבי יהושע משה אהרן הנ"ל. הגאון המחבר היה מרבני ליטא במאה החמישית לאלף השישי. שימש ברבנות בשלש גלילות של מדינה זאמוט (Žemaitija), ה"ה קידמן ורוזן ובירוז. אמנם מפני שמחמת הטירדות לא היה יכול להחזיק ישיבה ולעסוק בהרבצת תורה כחפצו, לכן עזב את משרתו בקהילות הגדולות, וקיבל את הרבנות בעיירה זבלודובי, ושם ישב על התורה ועל העבודה.

החיד"א מביאו בשם הגדולים בערכו, ומעתיק שם בהקדמה חלומות שהיו להגאון זקנו המחבר, שהיו אומרים לו מן השמים כמה תיקונים וענינים ע"י איש זקן עוטה מעיל הנראה אליו. נפטר כ"א טבת שנת תמ"ט (1689 למס').

טעם שהבל רצה להרוג את קין

לפי זה יכולים לומר שלשניהם קין והבל היה כוונה אחת. כי ודאי ידעו מכל התורה, כמו שלמדו מאדם, כדאיתא בספרים (ילקוט ראובני פ' בראשית ד"ה חכמי אמת אמרו), וידעו שאחד משניהם יתקן איש את אחיו ע"י הריגתו, כמו שהרגו משה למצרי. ולכן היה בדעתו של הבל בתחילה להרוג את קין, משום שבאמת הוא יתגלגל במשה, וסבר שבה יתקן את אחיו, כמו משה למצרי.

משה רבינו תיקון פגם קין

בזה יכולים לפרש דברי המדרש כך, הנה מאחר שיעקב היה נשמת הבל, וראובן נשמת קין (ליקוטי תורה פ' ויחי ד"ה ראובן בכורי), והרי היה צריך להיות שיהרוג הבל את קין, ונמצא ח"ו שיעקב יהרוג את ראובן. אבל יעקב לא רצה בזה, ולכן אמר יעקב לראובן אני איני מקרבך ואיני מרחקך, לרחק דהיינו להרוג לא רצה, אולם לקרב אי אפשר. אלא יבוא משה שהוא ג"כ נשמת הבל, ויהרוג את המצרי שיש לו נשמת קין, ועי"ז יתקן את הרע שבקין, שהוא נשמת ראובן בגלגול, והרגו ע"י השם, והיינו איש אלקים. והוא יקרבך שיתקן נשמת קין, ויקרב לה שהוא נשמת הבל.

קשר בין חנוכה לסוכות

הרוקח (סי' רכ"ה) כתב סמך הכתוב (ויקרא כג:כד) שמן נרות לסוכות, מה סוכות שמונה ימים, אף חנוכה שמונה ימים², ע"ש. נמצא ששמונת ימי חנוכה הם דוגמא לסוכות. ובזה יש להבין מה שהעולם קורין ליום השמיני 'זאת חנוכה', וצריך ביאור. אמנם כיון שחנוכה דומה לסוכות, והרי סוכות רק שבעה ימים, ויום השמיני רגל בפני עצמו, אם כן בחנוכה גם נאמר שהוא רק שבעה ימים, ויום השמיני אינו מחנוכה, אלא כדעת בעל העתים (מובא באבודרהם) ששמיני משום ספיקא דיומא, ולכן שלא נטעה קורין לו 'זאת חנוכה'.

בחנוכה החותם של ימים הנוראים

והנה ידוע שבכל ימי תשרי מתפללים על התגלות מלכות שמים, ושמיני עצרת הוא החותם, בבחינת שאל מה דבעית ואתן לך (כמבואר בזוהר הקדוש ח"א סד:). וידוע מה שמובא בספרים הקדושים (ראה בת עין פ' וישב ד"ה ויהי כמשלש) שגמר החותם הוא בחנוכה, כי החשמונאים המשיכו בחינת חג הסוכות, והמשיכו את הימים הקדושים עד אחר חנוכה.

² בערוך השלחן (סי' תע"ד ס' ע"ה) כתב: ועוד טעם לזה מבואר בספר חשמנאי, לפי שע"י הגזירות בטלו אז מלהקריב בחג הסוכות העבר ובשמיני עצרת, ולכן לזכרון זה עשו שמונה ימים חנוכה, וממילא כשהראו להם מן השמים הנס של הדלקה, הראום שהסכימו על ידם לעשות שמונה ימים.

ראש השנה ושמיני עצרת

לפי זה נראה, הנה אמרו חז"ל (ביצה טז.) מזוונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד יום הכיפורים, חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים וראש חודש ומלמדי תינוקות. וזה בראש השנה, ובשמיני עצרת מתפללין בבחינת שאל מה דבעי, והכל על צד החוק הקבוע.

בחנוכה יכולים לבקש על הפרנסה גם לסעודת הרשות

אבל בחנוכה, 'זאת חנוכה', הוא זמן שאל מה דבעי אפילו בסעודת הרשות³ (ראה שו"ע או"ח סי' תע"ר סע' ב'), ולא דוקא לשבתות וימים טובים ודברים שבקדושה, כי עמך ישראל צריכין פרנסה, ולא היה אפשר עד שבאו היונים ומתיונים והטו את לב ישראל אחרי ההבל. ולכן תיקנו סעודת הרשות, כי העניות מעבירה על דעת קונו. ולכן אמרו (אמרי נועם ח"א, וראה ערוגות הבושם פ' ויגש ד"ה כי למחיה) ב'זאת חנוכה' להתפלל על פרנסה אפילו לסעודת הרשות, ושעכ"פ יהיה על פי התודה. ולכן קבעו בשמיני עצרת ריבוי סעודות (ראה שו"ע או"ח סי' תרס"ט סע' א'). והגם שחנוכה הוא סעודת הרשות, כיון שקבעוהו כהלכה נמצא יכול להרבות ולא יבוא ח"ו למאכלות אסורות. ולכן כדעת בעל עקידת יצחק תיקנו סעודות רשות כדי לתקן מאכלות של רשות.

(משנת חנוכה אות כ"ה)

³ פעם באו לרבי אחד לשאול אותו על זה, שהעולם שלו יותר מדי משמחים את עצמם בחנוכה, והרי כתוב בשו"ע שהוא רק מעט מצוה, ומדוע הם עושים הרבה סעודות. ואמר הרבי, שהוא הרגיל את העולם שלו, שאפילו ממיעוט עבירה צריכים מאד להיזהר, ומזה הבינו שכל מיעוט הוא גם כן דבר גדול. ואם ממיעוט עבירה צריך כל כך להזהר שלא לעבור, בודאי במיעוט מצוה צריך מאד להזהר לקיים את זה.

(קונטרס דברי תורה טשערנאביל)

מצוה יזמית

מצוה כד. תחומין בשבת

כ"א כסלו תשפ"ה

אלא באים ממקומות אחרים, כל שעוברים שם בכל יום ויום ס' רבוא על משך שטח של י"ב מיל הרי זה רה"ר.

על המשנה (עירובין נט.) עיר של יחיד ונעשית של רבים, כתב רש"י (ד"ה עיר של יחיד) שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני אדם, ולא חשיבא רה"ר, דלא דמי לדגלי מדבר. ונראה מדברי רש"י שכתב ו'לא היו נכנסין שם תמיד ס' רבוא', משמע שאם היו נכנסין שם, אפילו לא היה בעיר ס' רבוא, מ"מ הוא רה"ר.

אם ס' רבוא עוברים בלי מניעה הרי זה רשה"ר

לפ"ז נראה לפענ"ד, בשני עיירות הסמוכות זו לזו, הגם שיש לזה ראש העיר לחוד ותקנות נפרדים, מ"מ כיון שנכנסין בה ס' רבוא בשטח של י"ב מיל, נראה שזה רה"ר, כי לענין רה"ר הכל תלוי אם יש שם ס' רבוא העוברים ברשות הרבים בלי עיכוב ומניעה - יהיה באיזה מקום שיהיה, כל שיש רוחב ט"ז אמה וס' רבוא בוקעים בו בלי עיכוב ומניעה, מקרי רה"ר. אבל פשוט שאם יש להם חוקים ידועים שמעכבים ההילוך וכיוצא בו, אז כל עיירה הוא רשות בפני עצמו.

אם אין רבים עוברים משום שאין נח לעבור אע"פ רשות הרבים

וגדולה מזו כתב השואל בשו"ת שואל ומשיב (ח"א סי' רנ"א) שנשאל על מה שמבואר בשו"ע (א"ח סי' שס"ה סע' ב') והוא דלא בקעי בו רבים, ופרש"י והג"א

ב' עיירות הסמוכים זה לזה לענין עירובי תחומין

בדבר ספיקתו בשתי עיירות שהם קרובים זה לזה בלי שום הפסק, אבל יש להם ב' שררות נפרדות, כלומר שְעִיר אחת יש לה ראש העיר ושופטים ושוטרים לעצמן, וכן עיר השניה. ואין להם שום להתערב בהנהלת העיר, הן לגבי מיסים, והן לגבי שאר דברים של העיר השניה. אבל מ"מ הם סמוכים זה לזה, ואין שום הפסק ביניהם. ויש רשות לבני אדם של עיר זו ליכנס בעיר השניה.

אולם מה דינם לענין עירובין, אם למשל העיר הגדולה יש בה ששים רבוא, והקטנה סמוכה אין בה ששים רבוא כשלעצמה, אבל עוברים ושבים שם מהעיר הגדולה, וגם היא פתוחה לשניה, מה דיניהם לענין עירוב.

גדר רשות הרבים

הנה בשו"ע (א"ח סי' שצ"ח סע' ז') היו שתי עיירות זו סמוכה לזו קמ"א אמות ושליש, כדי שיהיה ע' אמה ושירים לזו וע' אמה ושירים לזו, חשובים שתייהם כעיר אחת. ונמצאת כל עיר מהן מהלכות את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. מבואר שלגבי עירובין, כל שסמוכין זה לזה נחשבין כעיר אחת לענין תחומין. ולענין אם הוא רה"ר, נראה שתלוי באם יש להם רשות לעבור שם בלי עיכוב, ואם יש שם עוברים ס' רבוא באורך י"ב מיל כדגלי מדבר, ואפילו אינם מאותה עיר גופא,

שר העיר שמפקד או שיש לו חוקים

או אינו רשות הרבים

מבואר מזה שאם שר העיר לפי חוקו אסר לעבור, אז לא מקרי רה"ר. ולכן פשוט שאם יש להם חוקים ידועים שאסור לעבור באיזה אופן שהוא, אז ודאי לא מקרי רה"ר. אבל בלא זה, לפענ"ד כיון שמותר לעבור, לכ"ע רה"ר הוא, ולא מקרי עיר של יחיד, כי הרחוב של רבים הוא. כנלפענ"ד. אמנם באופן ששני עיירות מתאימות הם, אבל יש שני ראשי העיר, והעיר הזו שייך לזה וזו שייך לזה, ומקפידים זה על זה, אז אינו נקרא רה"ר. (שו"ת משנ"ה ח"ח סי' קנ"ט)

(הובא בב"י ומג"א שם) דהיינו מקום מטונף, או למקום מקולקל בפתחים וטיט, ואין דרך רבים מצויין לעבור שם.

ושאל השואל, היאך הדין אם אינו מקום מטונף, וגם אין הטיט מצוי שם, אבל עם כל זאת אין עוברין בו רבים, כגון שהוא מן הצד, או במקום ששר העיר אינו מניח לעבור - האם מקרי פרצה. וכתב שלא גרע מאם יש גדודי שאינו נוח לעבור בה, ומכ"ש בזה ששר העיר אינו מניח לעבור, ונקט פזרא וליתבי. ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב, אלא אף אם הוא מן הצד קצת, ואין רבים עוברים שם, ג"כ לא מקרי בקעי בה רבים.

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

אהקבאת שוית אשני' אהב' תשס"ב

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת וישב תשפ"ד

יום ה' - שיעור חומש רש"י

הכנה לנר א' דחנוכה

ועל זה מסיים הפסוק, 'ה' באור פניך יהלכון', היינו שהתיקונים מהתיקיעות בראש השנה, נמשכים והולכים עד ימי החנוכה שאז מאיר ההארת פנים של 'אור פניך', על ידי ההדלקת נרות חנוכה.

ועפ"ז יש לבאר למה תיקנו להדליק נרות החנוכה, זכר להנס שהיה בשעתו עם נרות המנורה בבית המקדש, מה שלא מצינו כן בשאר הימים טובים, שיעשו זכר בפועל להנס שהיה בשעתו. ורק קצת נוהגים לישא את המצות על הכתף בליל הסדר, ולשפוך מים בליל שביעי של פסח, אך בתורה ובחז"ל לא מצינו שנקבע בימים טובים לעשות זכר בפועל להנס שהיה בשנה הראשונה. זולת בחנוכה, שתיקנו חז"ל שכל אחד ידליק המנורה בביתו, זכר לנס שהיה בנרות המנורה בבית המקדש.

ועפ"פ הנ"ל אפשר לומר, שהטעם שתיקנו כן הוא מפני שבימי החנוכה מתחילים לקבל כל ההשפעות של הימים הנוראים, כמו שכתב הקדושת לוי (קדושה ראשונה לחנוכה), שכל הטובות של כל השנה נכתבו ונחתמו בראש השנה ויום הכיפורים ובשמיני עצרת, ומתגלה בכל יום ויום, ובחנוכה נתגלה מה שנחתם בראש השנה ויוה"כ החסדים של חנוכה, שהמה קבועים תמיד כמו בזמן מתניהו, וכן בפורים ופסח ושבועות,

המנורה של חנוכה הוא הכלי לקבלת ההשפעות מהימים הנוראים

הנה ידוע שהעבודה של הימים נוראים נמשכים עד ימי החנוכה הקדושים, ובזאת חנוכה הוא גמר החתימה. כמו שכתב הבת עין על הפסוק בפרשתן (בראשית לח:כד) "ויהי כמשלש חדשים וגו'", דאיתא בכתבי האר"י ז"ל, שעיקר סוף גמר החתימה היא בחנוכה. וזהו "ויהי כמשלש חדשים", היינו מראש השנה עד חנוכה שאז עיקר גמר חתימה, עיי"ש שמבאר כל הפסוקים על דרך זה.

ובן כתב התפארת שלמה (לחנוכה), שכל התיקונים מהתיקיעות בראש השנה, הוא עד הדלקת נרות חנוכה, כי אז הוא גמר התיקון. ועפ"ז אפשר לבאר הפסוק (תהלים פט:טז) "אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון", דהנה הרישא של הפסוק קאי על התיקיעות בראש השנה, כמו שאמרו במדרש (ויק"ר כ"ט ד') א"ר יאשיה, כתיב 'אשרי העם יודעי תרועה', וכי אין אומות העולם יודעים להריע? כמה קרנות יש להן, ואת אמרת 'אשרי העם יודעי תרועה'. אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים. אימתי? בחודש השביעי.

ברכת התורה הוא סגולה לזכרון הלימוד

עוד יש לבאר הטעם שהמהדרין מדליקים נרות החנוכה כל אחד ואחד, עפ"מ שכתב הצ"ח (ברכות סד.) בשם התוס' יו"ט בפתיחתו לבאר למה הבעל הלכות גדולות העתיק בתחילת ספרו כל ברכת התורה מלה במלה, מפני שאמרו (נדרים פא.) עה"פ "על מה אבדה הארץ" (ירמי' ט:יא), דבר זה פירשו הקב"ה בעצמו, שהיה העונש הזה על שלא ברכו בתורה תחילה. על כן כמזהיר כתב בעל הלכות גדולות הברכות בתחילת ספרו, כדי שכל הפותח ללמוד יבין לאישורו שצריך לברך ברכת התורה תחילה.

ומוסיף על זה הצ"ח: ואנכי אומר כוונת הבעל הלכות גדולות בזה הוא, לפי שעיקר תכלית הלימוד הוא על מנת שיהיו הדברים על לבבו לזכרון ולא ישכחם. כי השוכח, מה תכלית תועלת בא לו בלימודו. ולדעתי ברכת התורה היא סגולה נפלאה שלא ישכח מה שילמוד. וסמוכות שלי לסגולה לזו היא מדברי הגמרא (נדרים לה.), אמר רבי יוחנן בתחילה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה, שנאמר "ויתן אל משה וגו'" (שמות לא:יח), הרי שאם התורה היא של הלומד במתנה אינה משכחה.

ובמס' ע"ז (ט.), אמר רבא בתחילה נקראת התורה על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה" (תהלים א:ב). והוא עפ"מ שאמרו בריש כיצד מברכין (ברכות לה.) ר' לוי רמי, כתיב "לה' הארץ ומלואה" (תהלים כד:א) וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (שם קטו:טז). לא קשיא, כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה. הרי שע"י הברכה זוכה בדבר שהוא מברך עליו שיהיה שלו.

וההארה הראשונה של כל השנה אחר ראש השנה ויום כיפור ושמיני עצרת, הוא חנוכה, כי הרי עדיין לא היה שום יום טוב משמיני עצרת. ע"כ.

וביון שבחנוכה מתחילים להתגלות ההשפעות של ראש השנה ויום הכיפורים, לכן יש לנו להכין כלי לקבל בה כל ההשפעות. ולכן תיקנו חז"ל שכל אחד ידליק המנורה שהוא כלי, כדי שבכלי זה יוכל לקבל ההשפעות הטובות שנשפעו לו בימים הנוראים למשך כל השנה.

ובמו שכתב החתם סופר בביאור הפסוק (דברים כח:ה) "ברוך טנאך ומשארתיך", דהנה כשאין לאדם כלי לקבל בה ההשפעות הטובות, הרי נשפכים לו כל ההשפעות ואינם מתקיימים, ורק על ידי שהוא מכין מראש כלי לקבלת ההשפעות, נשארים לו ההשפעות ומתקיימים לזמן רב. וזהו 'טנאך ומשארתיך' - טנא הוא כלי, ע"י שיש לו כלי לקבל ההשפעות, 'ומשארתיך', נשאר לו ההשפעה ומתקיים לאורך ימים ושנים. ולכן תיקנו להדליק בחנוכה נרות במנורה שהוא כלי, כדי שיהיה לו כלי מוכן לקבל כל ההשפעות של הימים הנוראים עבור כל השנה כולה.

הטעם שהמהדרין מדליקין נר לכל אחד ואחד

וזהו מה שאמרו בבבלי (שבת כא:): מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד. כי באמת יורדים ההשפעות לראש המשפחה, ולכן מעיקר הדין היה די בכלי אחד - נר איש וביתו, לקבל בה ההשפעות עבור כל המשפחה כולה. אך המהדרין מוסיפים להכין כלי עבור כל אחד ואחד, שכל אחד מבני המשפחה יוכל לקבל בפרטות השפעות מרובות עד בלי די.

אינם תלמידי חכמים. ומבאר הקרן לדוד, עפ"מ שאמרו בגמ' (ברכות נו.) "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג:ד), אל תקרי 'מורשה' אלא 'מאורשה'. והיינו, דאין לסמוך על ה'מורשה', על זה שאביו ואבי אביו היו תלמידי חכמים. אל תקרי 'מורשה' אלא מאורשה, היינו שהנכד לבד צריך לקנות את התורה כקנין אירוסין וקידושין, בעמל ויגיעה עצמית.

ועפ"ז אתי שפיר, דבאמת כל מי שאביו ואביו היו תלמידי חכמים, מוכרח שגם הוא יהיה תלמיד חכם. אמנם אופן לימודו הוא בבחי' 'מורשה', ולכן כשמוצא לעצמו תירוצים למה אינו יכול ללמוד, הוא עוזב את התורה למשך כל חייו, כי כל יום יש לו תירוצים אחרים... ולכן אמרו חז"ל, אל תקרי מורשה אלא מאורשה, שלא יסמוך על הירושה, אלא בעצמו יהיה יגע בעומקה של הלכה, ואז יקנה את התורה בקנין עולם, כקנין אירוסין וקידושין.

וזהו דאיתא במשנה (אבות פ"ב מ"ב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, שלא יסמוך על הירושה, אלא **בעצמו** יהיה יגע בעומקה של הלכה, ורק אז יקנה את התורה כקנין אירוסין וקידושין. וכמו שאמרו בגמרא (מנחות נג.) 'אי בר אוריין ובר אבהן יאי, ואי בר אבהן ולא בר אוריין, אישא תיכליה'. פירוש, אם הוא גם בן תורה, וגם מיוחס, טוב ונאה. אבל אם הוא רק מיוחס אך הוא עצמו אינו בן תורה, תכלהו האש, כי מה מועיל לו יחוסו אם הוא עצמו אינו בן תורה. ולכן צריך כל אחד לקיים בעצמו, 'אל תקרי מורשה אלא מאורשה'.

ובמו נוסח הברכה שאומרים בחופה, 'ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין' (כתובות ז:). והיינו,

ועל דרך זה אני מפרש דברי רבא הנ"ל במסכת נדרים. בתחילה, פירוש קודם שבירך ברכת התורה נקראת התורה תורת ה'. ולבסוף, היינו אחר שבירך ברכת התורה, זוכה בה להיות שלו ונקראת תורתו. והנה בעוד שלא זכה האדם בתורה להיות נחשבת שלו ודאי הוא שוכח, דלא עדיף ממה רבינו ע"ה שקודם שניתנה לו התורה במתנה היה לומד ומשכחה. אבל ע"י הברכה הוא זוכה בה וקונה קנין תורה להיות נחשבת שלו, אינו שוכח ומתקיים תלמודו בידו. ומעתה זה היה כוונת בעל הלכות גדולות שכתב ברכת התורה בתחילת ספרו, כדי שהלומד בו אחר שבירך יתקיים בידו להיות לזכרון תמיד. ע"כ.

ועפ"ז אפשר לבאר מה שאמרו עוד בגמרא (נדרים פא.) מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים שבניהן תלמידי חכמים, מפני שאין מברכין בתורה תחילה. כי רק כשמברך בתורה תחילה זה נעשה 'תורתו', וממילא יכול להורישה לבניו, משא"כ כשאינו מברך, זה תורת ה' ולא 'תורתו', וממילא אינו יכול להורישו לבניו שגם הם יהיו תלמידי חכמים.

אל תקרי 'מורשה' אלא 'מאורשה'

והנה איתא בגמ' (ב"מ פה.), כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר (ישעי' נט: כא) "ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם". מאי 'מעתה ועד עולם'? אמר רבי ירמיה, מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

וקשה, שהרי אנו רואים בעינינו שאין זה כך תמיד, רק יש הרבה שהם תלמידי חכמים ובניהם תלמידי חכמים, ומכל מקום נכדיהם

התורה. ולכן אומרים על פלפול יפה שהוא 'כפתור ופרח', כיון שהפלפול נשפע מכח הכפתורים והפרחים שהיו במנורה.

וביזיון שורות החנוכה הם זכר למנורה שהיה בבית המקדש, לכן יש סגולה זו גם בנרות החנוכה, לזכות לכח הפלפול בתורה, ועיי"ז יזכה לקנות את התורה בקנין גמור בבחינת 'תורתו', ויוכל להוריש את התורה גם לבניו. וזהו מה שאמרו בגמרא (שבת כג): הרגיל בנר, הויין ליה בנים תלמידי חכמים.

אמנם כבר נתבאר שהגם שהתורה עוברת בירושה להבנים, שיהיו בנים תלמידי חכמים, מ"מ צריך הבן לעסוק גם בעצמו בתורה ולא לסמוך רק על הירושה שהוריש לו אביו. ולכן המהדרין אינם סומכים על נר איש וביתו, רק כל אחד ואחד מדליק את המנורה, כדי שיזכה הוא בעצמו לנר מצוה ותורה אור, וכך יזכה גם הוא לקנות את התורה בקנין גמור, ולא רק בכח הירושה.

הטעם שהאחים השבטים קינאו ביוסף הצדיק

וזהו מה שאמרו בגמרא (שבת קכט). לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו. היינו שלא יסמוך על התורה שקיבל בירושה ע"י קורות ביתו של אביו, רק ישקיע כוחות עצומים לקנות בעצמו את התורה בקנין גמור. וזהו יקח מנעלים לרגליו, מנעל הוא כלי - יש לכל אחד לעשות את עצמו כלי ראוי לקבל השפעת התורה, ולא רק בכח ירושת האבות.

ועפ"ז יש לבאר הטעם שהאחים קינאו ביוסף הצדיק, מפני שסברו שכל התורה שהוא לומד הוא רק בתורת ירושה, כמו שפירש"י (בראשית לז:ג). שכל מה שלמד יעקב משם ועבר מסר ליוסף. וסברו שרק מכח זה נעשה יוסף תלמיד חכם, כיון שהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב היו

שהכלה אינה יכולה ליהנות מבעלה, רק על ידי שמקודם היא ארוסה, שאז היא אסורה לכל העולם ואפילו לבעלה, רק אז עושים חופה וקידושין, והיא מותרת לבעלה.

בך התורה צריך להיות מקודם בבחינת ארוסה - מאורשה, שיהיה בבחינת אסור לכל תאוות העולם ואפילו להנאת התורה. רק ילמד לשם המצוה הגם שאינו מרגיש שום הנאה מהלימוד. ובסוף יהיה בחינת נישואין, שיהיה מותר לבעלה - להתורה, ויהנה הנאה רבה ורוחנית מהתורה, בבחינת והערב נא ה' אלקיננו את דברי תורתך כפינו (ברכות התורה), ורק עיי"ז יוכל לקנות את התורה בקנין גמור, בבחינת 'תורתו'.

ע"י שהאדם שש ומתענג בתלמודו

הוא זוכה לקנות את התורה

כמו שכתב האגלי טל (הקדמה), 'שמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה הקדושה ואמרו, כי הלומד ומחדש חידושים ושמת ומתענג בלימודו, אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה, כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג, והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו, הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם, ואדרבא, כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה, להיות שש ושמת ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה'. עכ"ל"ק.

פלפולי התורה נשפעים

מכח הכפתורים והפרחים של המנורה

וזהו סגולת המנורה, לזכות לחדש חידושים בתורה ולפלפל בכח הפלפול. שהרי היו במנורה כפתורים ופרחים, וכתב החתם סופר (תורת משה פ' תרומה), שהם מרמזים לפלפולי

ומכיר שאין לו שום עצה והוא מוכרח להגיע לחסדי השי"ת, ואני בחסדך בטחתי, אזי השי"ת שולח הישועה, ויגל לבי בישועתך, כי הוא ית"ש אין סוף, ואצלו אין שום דבר מן הנמנע.

ולכן מדליקים נרות החנוכה גם כל אחד בביתו וגם בבית המדרש, כי יש אנשים שהפרנסה מצויה להם בשפע, ורק לגבי הלימוד התורה הם נזקקים לרחמים שמים והם מבקשים רחמים שיזכו ללמוד. ויש אנשים להיפך, בלימוד התורה הם מצליחים מאד – הם הוגים בתורה יומם ולילה בבית המדרש, אמנם הפרנסה דחוקה להם מאד, והם נזקקים לרחמי שמים מרובים.

אמנם באמת אין זה כן, רק גם אנשים אלו וגם אנשים אלו, כולם כאחד צריכים להגיע לרחמי וחסדי שמים – הן לגבי הלימוד והן לגבי הפרנסה, כי רק השי"ת עשה ועושה ויעשה כל המעשים, שעשה לי כל צרכי. ולכן מדליקים נרות החנוכה גם בבית המדרש, וגם כל אחד בביתו, כדי להורות שאנו צריכים להודות ולהלל להשי"ת על כל החסדים והטובות שהוא מעניק לנו, הן בבית והן בבית המדרש.

ערכתי נר למשיחי

וע"י השגה זו זוכים לקרב ביאת המשיח, כדאיתא בספרים הקדושים, שע"י הנרות חנוכה מתעורר הגאולה, ערכתי נר למשיחי" (תהלים קלב:ז). והנה תיבת נע"ל הוא ראשי תיבות ערכתי נר למשיחי, לרמז שע"י ההודאה שמודים ומברכים להשי"ת על הנע"ל – שעשה לי כל צרכי, ומשיגים שרק השי"ת נותן לנו הכל בכל מכל כל, עי"מ מקרבים ביאת המשיח.

ובדאיתא בשומר אמונים הקדמון, שכל אחד מישראל כשמדליק את הנרות חנוכה

כולם תלמידי חכמים, וממילא שוב אין התורה פוסקת מזרעם לעולם, ומכח זה נעשה גם יוסף תלמיד חכם. וסברו שהוא רק בר אבהן, ולא בר אוריין, ולכן קינאו בו על מה שאביהם יעקב אוהב אותו בחינם.

ובמו שנאמר (עמוס ב:ו) "על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים". ומבאר בפרקי דרבי אליעזר (פל"ח), שהאחים מכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף, וכל אחד ואחד נטל שני כספים לקנות מנעלים ברגליהם. והיינו שקנאתם היה מפני שסברו שיוסף לא קנה מנעלים לרגליו, ולא עשה את עצמו כלי ראוי לקבל התורה בקנין גמור, רק כל כח תורתו הוא ע"י ירושת אבות. ולכן קינאו בו ומכרוהו, והלכו הם וקנו כל אחד מהם מנעלים לרגליהם, היינו שהם כן יהיו כל אחד כלי ראוי לקבל בעצמו את התורה ולא רק מכח ירושת האבות.

בחנוכה משיגים שאנו צריכים להודות להשי"ת שעשה לי כל צרכי

והנה עוד מרומז בהמנעלים שהאדם צריך לקנות לרגליו, שהאדם צריך להכיר שכל מה שיש לו קיבל במתנת חנם מהשי"ת, ויש לו להודות להשי"ת על כל דבר ודבר שהעניק לו ה'. ולכן תיקנו ברכת שעשה לי כל צרכי על לבישת המנעלים, לרמז שצריכים להכיר ולהשיג שהשי"ת הוא העושה לי כל צרכי ברוחניות ובגשמיות, ויש לי להודות לו על הכל.

וכמו שכתב זקני הרה"ק הישמח ישראל (פ' ויגש ז') בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע על הפסוק (תהלים יג:ג) "עד אנה אשית עצות בנפשי", שכל זמן שהאדם מרגיש אשית עצות בנפשי, יש לי עוד עצה בעצמי אין להתגבר על הקושיים, אז אין השי"ת שולח הישועה, יגון בלבבי יומם'. ורק כשמרגיש

יעזור השי"ת, שנוכה לבנים תלמידי חכמים, ולשידוכים טובים, פרנסה בניקל ובהרחבה, פקידה לטובה של בני ברוכי, ושנוכה ללכת לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

בביתו, נעשה ביתו בחינת בית המקדש, והמנורה נעשה בחינת המנורה בבית המקדש, והאדם המדליק נעשה בחינת הכהן גדול המדליק את המנורה הטהורה בבית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו.

חנוכה

שגם הוא היה נקרא ע"ש חנוכת המזבח כמו אותן של נשיאים:

עיינ במהרש"א (שבת דף כ"א) דעיקר שם 'חנוכה' על שם שחנכו ביהמ"ק והמזבח ששקצו אנשי יון וכו'.

וראיתי בחי' מרן החת"ס (שבת כ"א) שכתב דצל"ע באיזה יום היתה התחלת הקטרה והקרבה, לפי המבואר (מנחות ג.) דאין מחנכין מזבח העולה כ"א בשחרית, ומזבח הקטורת בין הערבים, ואז מדליקין הנרות. וא"כ מתי חנכו המזבח - אם ביום כ"ד כסלו, א"כ הי' לנו להתחיל ימי חנוכה דלא למספד בכ"ד, כיון שעיקר יום טוב הי' החינוך וזה הי' בכ"ד. ואם התחילו ביום כ"ה, א"כ לא הדליקו הנרות עד ליל הפונה לכ"ו. ונהי דיום החינוך יש לנו להתחיל ביום כ"ה, מ"מ אין להתחיל במצות הנרות עד ליל הפונה לכ"ו, והניח בצ"ע.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קפ"ב) כתב על זה, אמנם לא זכיתי לעמוד על דעת קדושים בזה, דדבר פשוט לענ"ד דלא ביום כ"ד ולא ביום כ"ה חנכו המזבח עד שהיה יכולת כבר לחנכו ע"י תמיד של שחר, דהא יום כ"ה הי' רק יום נצחון מן המלחמה, כמש"כ הרמב"ם (ריש הל' חנוכה) ובמאירי (פ"ב דשבת). ואמרו (ע"ז נב:) שהחשמונאים גזזו אבני מזבח ששקצו אנשי יון והוצרכו לבנות מזבח

הדלקת נרות ביום כ"ד או כ"ה

בספר אור זרוע (ח"ב הל' חנוכה סי' שכ"א) והא דנעשה נס שהיה דולק שמונת ימים, פי' מורי רבינו יהודה בר' יצחק משום שהיו טרודים כל ז' ימים בבנין המזבח ובכלי שרת, דאמרי' במגילת תענית (ד"ה כ"ה בכסלו) חנוכת בית חשמונאי לדורות. ולמה היא נוהגת לדורות, אלא שעשאוה בצאתם מצרה לרוחה, ואמרו בה הלל והודאה והדליקו בה נרות בטהרה, לפי שנכנסו יונים בהיכל וטמאו כל הכלים ולא היה במה להדליק. וכשגברת יד בית חשמונאי, הביאו שבעה שפודי ברזל וחיפום בעץ והתחילו להדליק. ולמה היא נוהגת להדליק שמונה אלא שסתרו המזבח ובנאוהו וכל שבעת הימים היו מתקנים בכלי שרת. ופי' דמיד היו מתקנין שמן אחר, אלא שהיו טרודין להכין ולטהר כלי שרת ולעשות המזבח ולא יכלו ליקח שמן אחר, ולכך נעשה נס בפך שמן, ונתקיים שמונה ימים. ולפיכך נקרא חנוכה על שם חנוכת המזבח שנסתר ובנאוהו.

והיינו נמי דאמרי' במדרש (ילקוט"ש רמז תשי"ט אות ח'), למה נסמכה פרשת בהעלותך לחנוכת נשיאים לפי שהיה לוי מתרעם על שלא [זכה] להקריב ואמר לו הקב"ה שלהם לא היה אלא יום אחד לנשיא ולפי שעה וחנוכה שלך תהיה ח' ימים ולדורות. משמע

שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור
אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי.

כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את
התורה "מורשה קהלת יעקב", לפרוש ממנה,
איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים,
בית אחד עשה לי ואדור בתוכו, שנאמר
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (ש"ר ל"ג
'א).

נשים במצות הדלקת נר חנוכה

הרמב"ם (שקלים פ"א ה"ז) דנשים פטורות
ממחצית השקל. ומרן כ"ק אאדמו"ר ז"ע
בספה"ק משנת החנוכה (ימי שמונה סי' ק"ט)
ממשיך, וכן שמן זית כתיב למאור בא
ממצות מחצית השקל. ואם כן לא היה
לנשים חלק במנורה, וכן לא היה להן חלק
בנס של פך שמן. ועל כן לא יוציאו אנשים
בהדלקת נר חנוכה, ואף שהן היו באותו נס
דמלחמה, אבל למה יוציאו אנשים שיש
בהם תרתי - הן הנס דמלחמה והן הנס דנרות
(ועיין שם בישוב דבריו הנפלאים).

נשים בבנין ביהמ"ק הא הוה זמן גרמא

והנה זה"ק בשו"ת בית שערים (או"ח סי'
שנ"ט) כותב, וחתני הרב הגדול מוהרג"ש
נ"י (בעל ילקוט הגרשוני) ובני הרב הגדול
מוהרי"י נ"י הקשה איך אפשר שיהיו נשים
חייבות בבנין מקדש, הא פסק הרמב"ם (פ"א
מהל' בית הבחירה הי"ב) דאין בונין את
המקדש בלילה, וא"כ הו"ל מ"ע שהז"ג
ונשים פטורות.

העיקר שיהיה מקדש בנוי

ועניתי ואמרתי דמעשה הבנין הוא רק
הכשר מצוה, כמו עשיית סוכה תפילין
וציצית. והמצוה הוא רק שיהיה לנו בית
המקדש, ומקדש של עתיד יהיה בנוי בידי
שמים. וחז"ל דרשו "הוקם המשכן" (שמות

חדש. ואם כן איך יתכן שביום שנכנסו
להיכל כבר הקריבו בו ביום תמיד של שחר
במזבח הנבנה מחדש.

ונסיים בדברי תורת המנחה (פ' תרומה,
דרשה כ"ז עמ' 298) וכל אחד מאלו נקרא
עולם בעצמו - האדם נקרא 'עולם קטן',
ובית המקדש נקרא 'בית עולמים'. וכנגד
אלו שלשה עולמות אמר (ירמ"ו ז:ד) "היכל
ה' היכל ה' היכל ה' המה". הנה הזכיר
שלשה היכלות, ועם כל אחד צירף השם ית'
לומר שהם דוגמא עליונית, כתבנית
התחתונים תבנית העליונים. הה"ד (דהיי"א
כט:יא) "כי כל בשמים ובארץ", כל מה
שבשמים כנגדו בארץ. למעלה מזבח (ש"ר
ל"ג ד') דכתיב (ישעי' 1:1) "במלקחים לקח
מעל המזבח", ולמטה מזבח (שמות כ:כא)
"מזבח אדמה תעשה לי". למעלה (דניאל
י:ה) "והנה איש אחד לבוש הבדים", למטה
(ויקרא טז:ד) "כתנת בד קדש ילבש". למעלה
(דניאל ב:כב) "ונהורא עמה שרא", למטה
(שמות כה:1) "שמן למאור".

ולא עוד אלא שחביבין כל מה שיש למטה
יותר ממה שיש למעלה. תדע לך שהניח מה
שלמעלה ודר בשל מטה, שנא' (שמות כה:ח)
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ואומר
(ויקרא כו:יא) "ונתתי משכני בתוכם".
ואמרו רז"ל מאי משכני בתוכם, משכוני
בתוכם - מתמשכן אני בתוכם. אמר להם
הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורת
וכביכול נמכרתי עמה. הה"ד "ויקחו לי
תרומה". משל למה הדבר דומה, למלך
שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים
ולקחה לו לאשה. ביקש לילך לו לארצו
וליטול את אשתו, אמר לו המלך, בתי
שנתתי לך יחידה היא לי, לפרוש איני יכול,
לומר לך אל תטלנה אי אפשר, שהרי היא
אשתך. אלא טובה זו עשה לי, בכל מקום

דחייבות בעיקר המצוה צריכין לעשות אותה כדינה וכמצותה. וא"כ אפילו היה מעשה הבנין מצוה מפורשת, והוא מ"ע שהז"ג, מ"מ כיון שאין זה אלא חלק מעיקר המצוה, שיהיה לנו מקדש בנוי ומוכן, וזה מ"ע שאין הז"ג ונשים חייבות בה, ממילא חייבות ג"כ בחלקי המצוה אף שהם מ"ע שהז"ג וכמ"ש. ושוב כתב לחתני נ"י גאון זקן אחד קרוב לדבריי ושמתתי שכוונתי לדעת זקנים:

והנשיאים הביאו השמן למאור הרי אינו שמן זית

והנה יש להקשות על הא דאיתא (שמות לה: כז) "והנשיאים הביאו את אבני שוהם ואת השמן למאור". ובתרגום יוהנתן שם כתב, שענני שמיא הביאו מגן עדן את השמן זית למנורה. וצ"ב איך היה כשר השמן הזה למנורה, הרי בעינין שמן זית. כך הקשה בשו"ת שו"ת שיח יצחק (או"ח סי' שכ"ג), וכן בכלי חמדה (פ' ויקהל), וכן במקראי קודש (חנוכה ג'), וכן בס' ויצבור יוסף (סי' מ"ט).

ובן הקשו, כיון דבעינין שמן זית זך להדלקת המנורה, א"כ מה מהני מה שנעשה נס בשמן של חנוכה והיה להדליק לכל יום, הא לא הויא שמן זית. ובשלמא לשיטות הראשונים דהנס היה שאותו מקצת נשאר לדלוק א"ש, אבל לשיטות הראשונים דהנס היה שנברא שמן חדש, א"כ איך היה כשר להדליק.

המנורה חלק מתיקוני ביהמ"ק, שיהי' אורה במקדש והיבת מבושם לכבוד של מעלה

אמנם יש לבאר הענין מבואר מתוך מה שמפרשים הראשונים בריש פ' תרומה, דז"ל בחזקוני שם (וכדבריו מפורש נמי בדעת זקנים מבעלי התוס'): שמן למאור כל עניני הפרשה מתיקוני הבנין, שאין דרך למלך לבוא אל

מ:יו) שהוקם מאיליו, כמ"ש רש"י בחומש סוף פ' פקודי. וכן מנורה שהוא מכלל בנין המקדש, כמ"ש'ל בשם סה"מ דרשו ג"כ תיעשה מאיליה. וכן משמע לשון הרמב"ם (ר"פ הנ"ל) שכתב, מ"ע לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות וכו'. נראה שאין המצוה לבנות רק להיות לנו מקדש בנוי מוכן להקריב בו, רק דגילתה תורה "וביום הקים את המשכן" (במדבר ט:טו) ביום מקימין ולא בלילה, שהוא פסול או איסור אם בונין בלילה. וזה שיהיה לנו מקדש בנוי הוא בין ביום בין בלילה ואינו מ"ע שהז"ג ושפיר נשים חייבות בה ולק"מ:

ועוד אפילו היה גם מעשה הבנין בידי אדם דוקא מצוה מפורשת, נמי נ"ל דלא הוי מ"ע שהז"ג, לפמ"ש הרמב"ם בסה"מ (שורש י"ב) שאין ראוי למנות חלקי המצוה מצוה בפ"ע. וכתב שם, כמו "ועשו לי מקדש" שזה מצוה אחת וכו' והוא שיהיה לנו בית מוכן יבואו אליו ויחנו בו, ובו תהיה ההקרבה וכו' ואח"כ בא לתאר חלקיו איך יעשה. ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועשיית מצוה בפ"ע, עיין שם. ועיין בשורש ז' שאין ראוי למנות דקדוקי מצוה למצוה בפ"ע. מבואר מדבריו שעיקר המצוה הוא שיהיה לנו מקדש בנוי מוכן עפ"י תואר הזה שצותה התורה, ושאר הדברים והמצות הם רק חלקי ופרטי מצוה זו.

עיקר המצוה אין הז"ג אפי' שיש חלקים זמן גרמא הוה אחז"ג

ולפ"ז נ"ל דבר חדש דהא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג, היינו אם עיקר המצוה הוא מ"ע שהז"ג. אבל אם עיקר המצוה הוא מ"ע שאין הז"ג ונשים חייבות בה, ממילא חייבות ג"כ בכל חלקי המצוה ופרטים ודקדוקים אע"פ שהן מ"ע שהז"ג, דכיון

דינים, חדא מצד הכשר העבודה - המנורה למצות הדלקת הנרות, המזבח להקרבת הקרבנות וכו' והשנית דמתקיים בהם מצות בניית המשכן ד'ועשו לי מקדש'.

וב' האחרונים דלפ"ז דבלחם הפנים מלבד מה שיש בו דין קרבן מנחה כמו בכל הקרבנות, וכדכתיב "והיתה ללחם לאזכרה" (ויקרא כד:ז) יש בו גם דין עריכת לחם על השלחן מצד מצות עשיית המקדש וכליו, וכשאין עליו לחם חסר בצורת השלחן, ואין כאן קיום ד'ועשו לי מקדש'. ולפ"ז י"ל דהא דנזכר כאן שיתנו את הלחם על השלחן, איירינן במצות 'ועשו לי מקדש', וגם הלחם שעל השלחן הוי ממצות המקדש. משא"כ הדלקת הנרות במנורה וההקטרה על המזבח הוי מצוה בפנ"ע, ואינן ממצות עשיית המשכן. ולכן לא שייר להזכיר בעשיית המנורה סדר ההדלקה, ובעשיית המזבח את ההקטרה. וא"ש גם למה לא נזכר כאן שנתנו לבונה על השלחן, משום דהדין לבונה הוא רק מצד הדין קרבן של לחה"פ, משא"כ הדין לחה"פ הוא ג"כ ממצות המשכן. ולכן נזכר רק נתינת הלחם, דאיירי הכא בדין מצות בניית המשכן. דברינו מיישב שפיר הירושלמי שודאי מצד הדין קרבן שבלחם הפנים.

ולפ"ז מיושב לנכון דלפי הקדמה בדברי זה"ק הבית שערים, וכן פסק הרמב"ם דבחייוב בנין המקדש נכללו הנשים, והטעם דהעיקר שיהי' בית בנוי וממילא לא הוה זמן גרמא. והרי לפי דברי התוס' והחזקוני וכן הרמב"ם, המנורה חלק מבנין המקדש כדי שיהי' אורה במקדש והבית מבושם לכבוד של מעלה, ובוה נכללו הנשים, וממילא יש להן חלק בהדלקת המנורה ג"כ.

ביתו עד שיתקנו בו אורה, ומאותו שמן עצמו יקחו לצורך המשחה לקדש בו כל הבנין, בשמים בלולים בשמן המשחה, דרך מלכים לבשם להם הבית קודם שיכנס בו, ע"כ.

הרי מבואר כי אין שמן שמדליקין בו את המנורה, וקטורת שמקטירין במזבח הזהב בסוג קרבנות שמקריבין במשכן ובמקדש, כלחם הפנים בשלחן עם בזיכיו. אך כל עצמן באין הדלקת המנורה והקטרת סמים במזבח הפנימי לצורך הבית, שיהי' אורה במקדש והבית מבושם לכבוד של מעלה, ואשר על כן נמנין שמן למאור וסמים לקטורת בין דברים הנדבים לתיקוני בנין המשכן. והוא ענין מצות להעלות נר תמיד דפ' תצוה, תיקון המקדש לכבוד שמים שיהי' אורה בבית המלך. (עיי' בס' אילת השחר עה"ת פ' פ"ט).

מחלוקת אי המנורה חלק מבנין ביהמ"ק או כחלק הקרבנות

ובאגלי טל (פתיחה אות א') ביאר פלוגתתם, דהלוא באמת נשיאת הקטורת והשמן והחביתין אינה שייכת כלל לבנין המשכן ונשיאתו, כי אם לעבודת הקרבנות. אשר לכן דעת רש"י דלא ילפינן ממשא בני קהת, כי אם מנשיאת המזבח על הכתף שהיא מלאכת בנין המשכן ונשיאתו. אולם דעת רב האי גאון דילפינן אף מעבודת הקרבנות, ולכן למדו אף ממשא הקטורת ושמן המשחה.

ומצינו באחרונים שכתבו דהרמב"ם (ספה"מ מ"ע כ') כ' שכל הכלים כולם מחלקי המשכן, והם נכללים במצות 'ועשו לי מקדש וגו'". ולפ"ז בכלי המשכן ישנם שני

ליל ש"ק

שלום זכר לבן הרה"ג ר' מרדכי צבי גינזבורג שליט"א

לא נשתברו לוחות הראשונות אין כל אומה ולשון שולטת בהן בכלל ישראל, וממילא מכח שבת קודש ג"כ נצחו המלחמה.

הכוונה ביוסף הצדיק דמות דיוקנו נראה לו וכן ענין 'ותחמשהו בבגדו'

בספר כנסת יחזקאל כתב הרה"ק ר' יחזקאל מדעעש זי"ע, דאיתא (גיטין ז.) שלח ליה מר עוקבא לרבי אלעזר: בני אדם העומדים עלי ובידי למסרם למלכות, מהו. שרטט וכתב ליה (תהלים ט:ב) "אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי", אע"פ שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום. שלח ליה: קא מצערי לי טובא, ולא מצינא דאיקום בהו. שלח ליה, "דום לה' והתחולל לו" (שם לז:ז) - דום לה' והוא יפילם לך חללים חללים, השכם והערב עליהן לבית המדרש והן כלין מאיליהן וכו', עכ"ל הגמ'. ובתוס' (ד"ה השכם) העירו ממאי דאמרו (ב"ק לג.) המוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה.

ומי"שב את קושיית התוס' לפי דרכו עפ"מ שדרשו חז"ל (ברכות ז.): על הפסוק (חבקוק א:ג) "למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו" - צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע. כי יש שני מיני צדיקים, האחד בראותו איך שהרשע מתלהב ומוסר נפשו על תאוותיו, ישא ק"ו בעצמו לעבודת השי"ת, דמה הרשע מוסר נפשו על הנאה גשמית שאינן אלא לרגע אחד בלבד, על אחת כמה וכמה שצריך האדם למסור את נפשו על מצוות השי"ת. ודרך זו רמוזה (תהלים קיט: לח) "מאויב תחכמי מצותך", שמהאויב אחכים ואלמד כיצד לקיים מצוות.

שלום זכר בחנוכה, להיפוך מלהשכיחם תורתך

הכוונה של שלום זכר בחנוכה, להיפוך מלהשכיחם תורתך. ובגמ' (שבת פו:) אי' ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל, מנהג ישראל לעשות בליל שבת שלפני המילה סעודה שנקראת 'שלום זכר'. ואיתא בדרישה (יו"ד סי' רס"ה) כי באים לנחם את התינוק, שהוא אבל על תורתו ששכח. ואמר א"א ז"ל, למה באים לנחמו בשבת קודש דוקא, כי איתא בגמרא דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל. ולכן איתא בוזהר הקדוש ששבת נקרא 'יומא דאורייתא'. ולכן באים לנחמו בשבת לרמוז לתינוק שע"י קדושת השבת יוכל להשיג התורה ששכח (ליקוטי מהר"א מבעלזא הגדה של פסח).

ואמרו ז"ל (עירובין נד.) אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל וכו', שכל ענין השכחה הוא משבירת הלוחות שפרחו האותיות. לכן בשבת אין שכחה, כי דיבור השבת לא פרח, דכו"ע בשבת ניתנה תורה וכו'. אולי ע"ד שהגיד זק' הרי"ם ז"ל שדיבור של שבת נשאר גם בראשונות, וזה גם ע"י שהיה בעיצומו של יום השבת, וזה אולי קבוע וקיימא מאז. ובשפת אמת (פ' תשא) איתא שמה שלומדין בשבת אין שוכחין כהנ"ל, ו"פן תשכח את הדברים וגו'" (דברים ד: ט) וזכור ושמור וגו' (לב שמחה שבועות תשל"ח).

ואולי על דרך זה היה כוחו של שבת קודש לבטל בימי חשמונאים לבטל שכחת התורה. וכדאי' בקדושת לוי, שמכח הדלקת נר שבת קודש זכר לנו שמן בימי חנוכה, עיי"ש. ולהנ"ל הרי בגמ' הנ"ל אי', אלמלי

הקדושה, ועי"ז יהיו כלין מעצמן. נמצא שר' אלעזר לא היה מוסר דין לשמים, אלא צוה לו שלא יתן לרשעים לינק ממקור הקדושה דיליה, ומיושב שפיר קושיית התוס'.

ובגמ' (סנהדרין קה:) תנא משום רבי שמעון בן אלעזר: אהבה מבטלת שורה של גדולה, מאברהם. דכתיב (בראשית כב:ג) "וישכם אברהם בבוקר". שנאה מבטלת שורה של גדולה, מבלעם. שנאמר (במדבר כב:כא) "ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו". ופירש"י: אהבה שאהב הקב"ה את אברהם, ביטלה שורה של גדולה, שחבש הוא בעצמו. ושנאה שנאה בלעם הרשע את ישראל, ביטלה שורה של גדולה, שחבש הוא בעצמו. ורש"י בחומש מוסיף מה דאיתא במדרש: מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב:ג) "וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו", עכ"ל.

ויש' לומר שבלעם הרשע התכוון גם הוא כן בהשכמתו, שרצה ללמד את בני ישראל שעי' שיראו אותו משכים לקללם ילמדו בק"ו להשכים ולהקדים לעבודת השי"ת, ועי' שבזכותו יוסיפו חיל בעבודתם, יהיה לו מקום לינוק מעט חיות מסיטרא דקדושה. לכך אמר לו הקב"ה 'רשע, כבר קדמך אברהם אביהם', שאם ירצו בניו לנדד שינה מעיניהם ולקבל על עצמם עול מלכות שמים באשמורות הלילה, הרי יבחרו להיות מתלמידי אברהם ולא מתלמידי בלעם.

ובזה ביאר נמי הפסוק (במדבר כג:ט) "הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב", שיש לבני ישראל כל המידות טובות והדרכות בעבודת ה' מעצמם. 'ובגוים לא יתחשב', שאינם

והנה אף שדרך זו מביאתו לחיי העולם הבא, בהיותו עסוק במעשים טובים ובמצוות עדיין פגם יש בה, מאחר ורשע זה יונק חיות ממעשי הצדיק, כיון שממעשיו בא לו לצדיק חיווק ואומץ לעבודת השי"ת. אולם הצדיק שאינו נותן אל לבו למעשי הרשעים, ומתעורר מעצמו לעבודת הבורא ית"ש, תעלה במעלתה כמה וכמה מונים על הדרך הנ"ל.

לפי זה יתבאר דברי הגמ' 'צדיק ממנו', מי שכל צדקתו באה לו ממנו מהרשע, 'בולע' אזי הרשע בולע ויונק חיות מעבודת הצדיק, היות והצדיק צריך את הרשע עבור עבודתו. [וסיפר הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע בדבידיה הוה עובדא, כשבצעירותו התגורר בשכונת לנפח גוי, ואותו הנפח היה משכים קום לעבודתו, וכבר מחצות הלילה היה ניצב על משמרתו בעבודת הנפחות. משהיו נשמעים הדי הולמות הפטישים ממעונו של הנפח, היתה הרבנית הצדקנית מרת מלכה ע"ה קוראת ואומרת לבעלה הקדוש 'שלום שלום, קום לעבודת הבורא, שהרי הנפח כבר עסוק במלאכתו'. ויהי באותו היום, בו השכים הרה"ק מבעלזא והקדים את הנפח, בו ביום מת הנפח. וביאר מהר"ש מבעלזא, שכיון ואותו יום לא גרם הנפח להשכמתו, לא היה לו מאין לינוק את חיותו, ומאחר והוא היה קוסטא דחיותא דיליה, שוב לא סבל אותו העולם].

ובן השיב ר' אלעזר למר עוקבא, בידעו שמר עוקבא הוא מן הצדיקים שלוקחים חיווק ממעשי הרשעים, ומש"ה יש להם כח לשלוט עליו. ולכן אמר לו 'השכם והערב עליהם לביהמ"ד', שלא ילמד ממעשיהם כיצד להיטיב, אלא מעצמו יוסיף ויתעלה להתעורר להתלהבות עבודת ה' במסירות נפש. ואז 'הן כלין מאליהן', שלא יהיה לרשעים שום יניקה מעבודת ה' מכח

וזהו פירוש (שם כח:ז) "ה' עוזי ומגיני", רצה לומר הן הדבר העוז שהוא התנגדות לעבודתו ית"ש, והן הדבר שהוא מגיני, דהיינו המצות שהם מגינים - הכל הוא השם הוי"ה ברוך הוא, כנוצר לעיל, שמביאני לקיים מצותיו בזירוז יתיר. וזהו 'כי בו בטח לבי' - בו דייקא, דהיינו עי"ז אני מתדבק בו יתברך יותר בזריזות.

וזהו 'ישב יעקב בארץ מגורי אביו', רצה לומר שהיה ביראת רוממות יראת ה' אבינו שבשמים. וגם 'בארץ כנען', רצה לומר שהיה בהכנעה: 'אלה תולדות יעקב יוסף', רצה לומר התולדות המעשים טובים האלה, היראה גדולה וההכנעה גדולה גם אם נפל לפעמים ממדרגתו הגדולה למדרגה קטנה, לזה רמז יעקב שהיא מדרגה קטנה. יוסף, פירוש עי"ז גורם לו שניתוסף לו עוד מדרגה גדולה מהראשונה כנ"ל, מחמת שהוא מתחזק ומתגבר בעבודתו יתברך ויתעלה בזירוז ובהכנעה יותר, וקל להבין*.

ונראה בהקדם נועם מגדים וכבוד התורה (ר"א הורוויץ נדפס תקס"ו) והנראה ביאור הדבר עם בקשתינו בתפלת י"ח 'ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך כי באור פניך וכו'.

וה**כוונה** ע"פ אחז"ל (תענית ח:): דהוה כפנא כו' תרתי משמא לא יתבו כו' על רזא דנא יע"ש. כן אנחנו, צרכינו מרובים רחמים וחיים ושלום תורה וחסד ואהבה. ואין להאמר בבקשה רק אחת ומה נעשה, אך הרי זה דומה לאדם שצריך להרבה ענפי אילן, ואם ירצה לאחוז ענף ענף בפני עצמו ירבה יגיעו. ומתחכם לאחוז במקום השורש אשר יצאו ממנו הענפים, ובאחוז בו ממילא יש לו ענפים די מבוקשו. כן אנחנו היום אשר מרובים צרכינו ואי אפשר לבקש על הפרט, אפילו על שתים מכל שכן כי רבים הם, לזה

צרכים ללמוד שום מדה מהגוים כי ירושה הוא להם.

ועל דרך הנ"ל מפרשים נמי בפ' תולדות מה שאמר יעקב אבינו (בראשית לב:ה) "עם לבן גרתי" ותר"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים. הנה לא יעלה על הדעת שיעקב ילמד ממעשיו הרעים של עשו. אלא הכוונה כנ"ל, "מאויבי תחכמינו" (תהלים קיט:צח), שלא היה ללבן שום אחיזה במעשיו ובמצותיו, ואין לו שום שליטה עליו.

וזהו הכוונה אצל יוסף, ולא רצה להיות עמה בעוה"ב ללמוד כל המסירת נפש והתלהבות ליוסף שלא יעבור רצון השי"ת. אמנם יוסף הצדיק לקח כח קדושת דמות דיוקנו של אביו נראה לו ומזה נתעלה, ולא ממעשיו הרעים בכדי שלא יהי' לה שכר בעוה"ב כמו עזרה למצוה.

וה**נה** הרה"ק בנועם אלימלך (ד"ה או יאמר) כ', 'וישב יעקב בארץ מגורי וגו' (לו:א). דהנה כתיב (תהלים טז:ח) "שויתי ה' לנגדי תמיד וגו'", דהנה הצדיק אשר לפעמים יבוא לו איזה נדנוד קל שנופל ממדרגתו, גם זה הוא לטובתו. כי עי"ז הוא מתחזק ומזרז עצמו יותר בעבודתו ית"ש, וגם שמביאו לידי הכנעה ושפל בעיני עצמו ומונע אותו מגדלות: וכל מעשיו הקודמים הם רצוים לפניו יתברך. וזהו שויתי ה' לנגדי כו', דמצו"ה הוא הוי"ה ברוך הוא כידוע [אותיות מ"צ מתיבת 'מצוה' הם י-ה-בא"ת ב"ש]. והפירוש כך, 'שויתי ה' לנגדי', רצה לומר גם מה שהוא התנגדות לי שאני נופל ממדרגתי - גם זה הוא השם הוי"ה ברוך הוא, גם זה למצוה יחשב כנ"ל. 'כי מימיני בל אמוט', פירוש עי"ז לא אמוט מהימין שלי' שאני מוכרח להיות יותר זריז ומוכנע ושפל כנ"ל.

כמו 'באור פניך' – לנו הכל כאחד. וזהו 'אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח'. ובוה מובן הכוונה בנר חנוכה, שכולל כל האורות מראש השנה יו"כ וחנוכה, כדברי הרה"ק זרע קודש נר ג' ובשב"ק, עיי"ש.

"א-ל הוי' ויאר לנו", וישפיע רחמים וחסדים בני חיי אריכי ומזוני רויחי ושידוכים הגונים, והרגיל הנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים (שבת כג:), ונזכה לגאולה שלימה בב"א.

אנו מבקשים על העיקר היסוד והשורש, והוא שיאיר ה' פניו אלינו, ונזכה להארת שכיתנו. ובוה ממילא יבוא כל הטובות אחת מהנה לא נעדרת. והן הנה דברינו, ברכנו וכו' ובקשתינו על זה 'כי באור פניך וכו'', והוא יסוד ושורש כל הצרכים ומקור החיים וכל הטובות וברכות, והבן היטב נ"ל.

ובזה יש לומר "אל הוי' ויאר לנו אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח" (תהלים קיח:כו). ויש לומר לפ"ז, 'א' הוי' ויאר לנו, הכוונה

שבת מברכים

והנה איתא בכתבי האר"י זללה"ה, 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אינון שית תיבין נגד שית גדפין. נמצא בזמן הזה שחסר ב' גדפין כנ"ל, חסר גם כן ב' תיבין מאלו ששה תיבות 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' הנ"ל. ואמר מורי הרב הקדוש כו' מ' אלימלך זללה"ה ששני תיבות החסרים הם 'כבוד מלכותו'. ולזה אנחנו מבקשים ומתפללים להש"י בתפלת מוספים של יו"ט 'גלה כבוד מלכותך עלינו', עד כאן דברי קדשו.

ואני אומר שהשני תיבות אשר הם חסרים מזמן החורבן בית המקדש הם 'לעולם ועד'. דהנה איתא בגמרא (בי"ב עה:): עתידין הצדיקים שיקראו 'קדוש'. כי השתא נקרא הקב"ה 'קדוש', ולעתיד יהיו נקראים כל הצדיקים בשם 'קדוש'. ומקשה הגמרא^א

"ויאמר וגו' הלא אחיך רועים בשכם" (לו:ג). במדרש, הדא הוא דכתיב לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד. והוא פלאי, ועל כרחך אמר דרשוני וחי.

הרה"ק באוהב ישראל (פ' וישב) כ', ובהעיר לב ושום שכל י"ל, כי הנה איתא בגמרא (חגיגה יג:): מאי טעמא גבי ישע' הנביא (ו:ב) כתיב "שש כנפים לאחת", וגבי יחזקאל הנביא (א:י) כתיב "וארבע כנפים לאחת". ומשני הגמרא, כאן בזמן שבית המקדש קיים, וכאן בזמן שאין בית המקדש קיים. היינו בימי ישע' היה עדיין בית המקדש קיים, אז היו שש כנפים לאחת. וכימי יחזקאל כבר נחרב הבית המקדש, לזה כתיב שם רק ארבע כנפים. נמצא כי בזמן הזה, היינו אחר חורבן הביהמ"ק נחסרו ב' כנפים.

^א בס' עטרת צבי בשם הגאון בעל כוס ישועות כתב בדרך מליצה, כי זה מחדש בא בזמנינו דור אשר כל חפצם להחזיר להשיג כבוד המדומה. ומי שכותב לאחר דבר, הגם שאינו מכירו, מיד המשיב השיב וכותב עליו הרב המאוה"ג, וזהו הפחות שבתוארים עד שכותב עוד כהנה תוארים, ועוד מצער וקטן עד שנתרבה בימינו גאונים ואספקלריא המאירות לאלפים ורבבות. וזה כותב לזה 'הגאון' כדי שגם זה יכתוב עד שכמעט בימי הגאונים האמתיים שהיו אחרי רבנן סבוראי לא היו נמצאים בעולם

קודש של האוהב ישראל בגמ' (פסחים נ).
 עה"פ "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום
 ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכרי' יד:ט),
 אטו האינדא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא
 בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא.
 העולם הזה, על בשורות טובות אומר 'ברוך
 הטוב והמטיב', ועל בשורות רעות אומר
 'ברוך דיין האמת'. לעולם הבא - כולו
 'הטוב והמטיב'. 'ושמו אחד', מאי אחד,
 אטו האינדא לאו 'שמו אחד' הוא? אמר רב
 נחמן בר יצחק: לא כעולם הזה העולם הבא.
 העולם הזה - נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף
 דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד - נקרא
 ביו"ד ה"י, ונכתב ביו"ד ה"י. סבר רבא
 למדרשה בפירקא. אמר ליה ההוא סבא:
 'לעלם' כתיב. רבי אבינא רמי: כתיב, "זה
 שמי לעלם, וזה זכרי לדר דר" (שמות ג:טו).
 אמר הקב"ה: לא כשאני נכתב אני נקרא,
 נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף
 דל"ת.

והנה היוצא מזה דבימות המשיח יהי' כתוב
 'זה שמי לעולם' מלא ולא חסר. וכזה נבין
 מה שאנו מתפללים 'כבודו מלא עולם'
 שיהי' כבוד ה' במילואו, ואז יזכר לומר שם
 ה' בפה מלא, כמו כהן גדול יוצא מפי כהן
 גדול, יכתבו 'לעולם' מלא. וזהו 'כבודו מלא
 עולם'ס'. ולמה דייקא באות ו' יהי' החילוק.

ונפלא בזה מה שאמר הרה"ק ר' דוד
 מלעלוב ז"ל, כי אות ו' רומז לקוב"ה
 אורייתא וישראל, כי יש בה שלשה מילואים
 - 'ו' שהוא בגימטריא י"ב, רמז לישראל
 י"ב השבטים. 'ואו' שהוא בגימטריא י"ג,

היאך יהיה נקרא הקב"ה לעתיד. ומשני שם
 שהקב"ה יהיה נקרא לעתיד 'קדוש לעולם
 ועד'. ומעתה יתפרש המדרש על נכון.

והוא מרומז בהפסוק הנ"ל, "הלוא אחיך
 רועים בשכם", רומז על זמן שיהיו בני
 ישראל בגלות. וזהו 'אחיך' הם בני ישראל,
 'רועים' היינו בזמן הגלות המר [על דרך
 "צאי לך וגו' משכנות הרועים" (שיה"ש
 א:ח)] ונחרב הבית המקדש וחסר ב' גדיפין.
 ולזה נחסר גם כן ב' תיבות מהששה תיבות
 הנ"ל, היינו 'לעולם ועד'. ונשאר רק ד'
 תיבות, היינו 'ברוך שם כבוד מלכותו',
 שהראשי תיבות שלהם הוא בשכם"ס.

ועל זה קאמר המדרש, הדא הוא דכתיב
 "לדור ודור נגיד גדלך", היינו בזמן הזה.
 אבל "ולנצח נצחים" היינו לעתיד,
 "קדושתך נקדיש", היינו מה שאתה נקרא
 'קדוש' בזמן הזה, ולעתיד נהיה אנחנו נקראים
 בשם 'קדוש' באותו השם שאתה נקרא בזמן
 הזה. והוקשה להמדרש קושיית הגמרא, אם
 כן באיזה שם יהיה נקרא הקב"ה לעתיד.

על זה מסיים המדרש, "ושבחך אליקינו
 מפינו לא ימוש לעולם ועד", ר"ל שהקב"ה
 יהיה נקרא לעתיד בשם 'קדוש לעולם ועד'.
 כי לעת עתה בזמן החורבן חסרים אלו השני
 תיבות לעולם ועד, אבל לעתיד יתמלאו
 השני תיבות למקומן. ולכן יהיה נקרא
 הקב"ה אז 'קדוש לעולם ועד' כתירוץ
 הגמרא הנ"ל. ויהי רצון שנוכח לזה במהרה
 בימינו ע"י משיח צדקנו שיבוא בב"א:

ובעזרת השי"ת לענ"ד לבאר קצת בדברות

כ"כ גאונים כמו בזמנינו אשר נתרבה גאונים וצדיקים וחסידים עד אין לשער. ועל זמנינו נתקיים
 דבר הלצה שאומרים העולם. ונהירנא שראיתי אותו בספר אחד אשר נדפס זה לערך ק' שנה, לעתיד
 יהי' "הללוי" שירו לך' שיר חדש", מפני מה? כי "תהלתו" הוא עתה "בקהל חסידים". והאמת ראינו
 בעינינו היום שכותבין תוארים אשר כמעט וכו' שומו שמים על זאת אשר מאד פרצה מדת הגאווה
 והגיאווה, אם לא דנאמר אשר הג' בעל ברוך טעם השיב זאת להג' נודע ביהודה בדרך בדיחותא.

וזה יהיה 'לעולם ועד', דהענין שיהי' אז 'קדוש לעולם ועד', דהיינו דיהי' העולם מלא ויהי' לעולם הטוב והמטיב, וכנזכר בגמ'. וזהו ושכחך מפינו לא ימוש 'לעולם ועד', משא"כ הברכה שאנו אומרים בעוה"ז לא יהיה לעולם הבא כנ"ל, וזה הכוונה 'לעולם ועד'.

ונוכח כולנו לישועות ה' כהרף עין והשנה יהי' שנה טובה ומתוקה בברכת חותמו של כהן גדול עם כל הארת פנים, ובקרוב נזכה לגאולה שלימה בב"א.

קידוש

המיוחדים היו בטלות מישראל. נמצא שהמילדות גרמו לקיים בישראל כהונה לוייה ומלכות, לכן נתנו להם מדה כנגד מדה שמהם יצאו בתיים אלו, עכדפח"ח ש"י.

ועד"ז יש לומר דהנה בגזירות היוונים היתה כל א' תבעל לטפסר תחילה. א"כ מצד כלל ישראל לא היתה גזירות כליה. אמנם הכהנים שאסר להם להינשא למי שנבעלה אפילו באונס, לא יהי' להם המשך. ומשו"ה דוקא הכהנים מסרו נפשם, כי להם עיקר החסרון, שאנוסה דוקא אסורה לכהן. וזהו שרצו לעקור הכהנים מכלל ישראל, ומשו"ה מסרו נפשם על זה וזכו למלוכת הכהנים.

וזהו "כהניך ילכשו צדק וחסידיך ירננו" (תהלים קלב: ט), כי זה היתה שמחת הכהנים יותר מכל ישראל. אבל העיקר שמזה נמשך עבודת הכהנים עבודת ביהמ"ק ששיכות לכל א' וא' מישראל, וזהו 'חסידיך ירננו'.

רמז להקב"ה שהוא 'אחד' בגימטריא י"ג. 'ויו' בגימטריא כ"ב, רמז לתורה המיוסדת מכ"ב אותיות. וזהו 'בוין תקטר', שבאות ו' מתקשרים הקב"ה התורה וישראל לנצח.

וזהו מ"ש "ולבני הפילגשים" (בראשית כה: ו), וברש"י כתב פלג שם, והכוונה לבטל הו' החיבור להקב"ה (ע"י קול אליהו שם אות כ"ד, ובחת"ס תורת משה שם). וזהו שרצו היוונים החלק באלקי ישראל.

זכרה מבואר למה דייקא יתרבה ב' הגדפין,

טעם למה דוקא שבט הכהונה מסרו נפשם

ונקד"ם מה שיש להעיר במה שמצינו, דהנה פרעה גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון" (שמות א: כב). 'ותראנה המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיון את הילדים" (שם: יז), ונתן להם שכר כדכתיב (שם: כא) "ויעש להם בתיים", ופירש רש"י: בתי כהונה בתי לוייה ובתי מלכות.

והנה ידוע שהקב"ה משלם מדה כנגד מדה. ויש לעיין מה היתה כאן המדה כנגד מדה. ושמעתי בשם הגאון ר' יוסף דב מבריסק זצ"ל, יש לפרש, דהנה פרעה גזר על הבן הילוד שיהרגוהו ולא על הבנות, והדין הוא דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד ישראל. וא"כ גם אם ח"ו היתה מתקיימת עצת פרעה מ"מ קיום כלל ישראל היה נמשך ע"י הבנות. אבל כהונה ולויה שהן הולכות בתר האב, וכן מלוכה שאין משימין מלך אלא מן

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' סנהדרין	חלק - סימן
ג.	כדי שלא תנעול דלת בפני לווין..... יט-ריב
	רש"י ד"ה אלא..... יד-קסט
	תוד"ה שלא..... יט-ריב
ג:	דיני ממונות בשלשה וכו' שיגמר הדין בשלשה וכו' קריבה שלשה..... טז-כה
	מעתה תהא סנהדרי גדולה צריכה קמ"א כדי שיגמר הדין בע"א..... יט-רלו
	רש"י ד"ה ור' יאשיה..... ז-קנא
ד.	מניין לרביעית דם שיצאה משני מתים שמטמא באהל..... יט-שמוג
	רש"י ד"ה קרנות..... יא-קיד
ד:	לטוטפות הרי כאן ארבע..... יט-קיס
	רש"י ד"ה בפרשת..... יא-קיד
	רש"י ד"ה דרך בישול..... י-צז
	תוד"ה דרך..... י-צז
ה.	כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי וכו'..... יד-קסו, טו-קמא, טז-סג, יט-קצג
	דהכא שבט והתם מחוקק..... יט-שנו
	לא יסור שבט מיהודה וכו' ומחוקק מבין רגליו..... יב-רסה
	כי הוה אתי רב וכו' בכורות אל יתיר וכו'..... ג-קיא
	רש"י ד"ה שבט..... יב-רסה
	רש"י ד"ה יורה..... יט-קנו
	תוד"ה דהכא..... יב-רסה, יט-שנו
ה:	רב בקי במומי וכו' למישרי מום עובר..... ג-קיא
	רשב"ג וכו' ויפה כח פשרה וכו' לחזור בהן..... ז-קנא
ו:	נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע..... ז-צח
	רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצוע..... יט-שכא
	תוד"ה נגמר..... ז-צז
ז.	מצוה למימרא להו אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו..... ז-צח
	אין תחילת דינו וכו' דברי תורה..... ח-רמוז, יח-רט, שב
	תיגרא דמייא לצינורא וכו' דרווח וכו' לגודא דגמלא כיון דקם קם..... יד-לא

- ההוא דהוה קאמר ואזיל וכו' לזימר זמר וליזיל באורחא..... יז-צח
 כל דיין שדן דין אמת וכו' שכינה בישראל..... יז-צח
 וכל דיין שלא דן וכו' שתסתלק מישראל..... יז-צח, ריג, יז-צח
 כל דיין שנוטל וכו' ממנו נפשו וכו' קובעיהם נפש..... יז-צח
 לעולם יראה דיין וכו' פתוחה לו מתחתיו..... יז-צח
 תוד"ה אלא..... ח-רמוז, יג-כד, יח-רט
 את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו..... יט-שכא
 כי הוה אתי טריפתא וכו' לכולהו טבחי וכו'..... י-שה, יג-רד, יז-פ, צח, יט-שי
 עתיד הקב"ה לפרוע וכו' וד' בהיכל קדשו..... ב-לה
 אמר ר"ל כל המעמיד וכו' נוטע אשירה וכו' אצל המזבח..... ט-שיז
 אלהי כסף וכו' בשביל כסף ואלהי בשביל זהב..... ב-לה
 אוהרה לב"ד שלא ישמע וכו' שיבא בעל דין חבירו..... יב-שפד
 אושפיזכניה דרב אתא לקמיה וכו' פסילנא לך לדינא..... ד-ריא
 רש"י ד"ה דנמטיין..... יז-צח
 רש"י ד"ה ולא אושפיזכני..... ד-ריא
 דבר אחד לדור ואין שני דברין לדור..... יט-קנח
 לא בא שלישי וכו' הניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה..... יא-תמט
 תוד"ה בזמן..... יט-שכו
 מה יעשו שני אחים ואחד שראו באחד שהרג את הנפש..... יט-שכו
 פלוני רבעו וכו' לרצונו רשע וכו' עצמו רשע..... ז-רנט
 רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו..... ט-שנה
 תוד"ה לרצונו..... ה-שו, ו-רד, טז, ט-שכח

שיעורי הלכה

ב"ה-ב"ז בסלו תשפ"ג לפ"ק

הלכות חנוכה - או"ח סי' תרע"ו

רמז הסימן במספר תרע"ו

סי' תרע"ו, ובראש הסימן כתב המחבר תוכן הסימן 'סדר הברכות וההדלקה'. השבתי למנא רמז במספר וכתוכן הסימן, וכעין הידוע מסידור יע"צ"ץ (הל' שופר) שדבר נפלא קרה בטור או"ח בסימניו, שנודמנו דיני שופר בסימן השוה עם גימטריא שלו [תקפ"ו = שופ"ר = 586]. ואע"פ שלא נתכוון המחבר לכך, מ"מ נפל האמת באמת, להראות כי מן השמים הסכימו על ידו, לפי שעה חיבורו לשם שמים. וכל העוסקים במלאכת שמים לשמה, מראין להם סימן טוב מה שלא עלה על דעתם. ובספרים מנא עוד ענינים נפלאים ברמז הסימנים בשאר הרבה סימנים.

וענין נפלא אפשר לומר כאן על פי הידוע מהרה"ק רבי שמשון מאוסטרראפלי ז"ל על הפסוק 'רבות רעות לדיק ומכולם ילנו ה' (תהלים לד:כ), כי בתוכה שאמר הדיק משה רבינו, והיינו אותה שבמשנה תורה, יש בה תרע"ו תיבות כמינין רעו"ת [= 676], אך כנגד זה נזכר בה כ"ו פעמים השם הוי"ה ב"ה העולה כ"ו, וכ"ו פעמים כ"ו עולה ג"כ תרע"ו.

והיינו שבכח שמו של הקצ"ה יהפכו הקלות שבתוכה לברכות. וזהו 'רבות רעו"ת לדיק', אף שהדיק משה רבינו אמר רבות רעות, אבל 'ומכולם ילנו ה'', שם הוי"ה ב"ה, שהזכיר בהם כ"ו פעמים שם של רחמים.

והנה גלות יון הוא חלק מהתוכה, כמ"ש בצעל הטורים (דברים כח:כב) שארבע פעמים 'יככה' הכתוב בתוכה שבמשנה תורה הם נגד ד' גלויות. וזהו סי' תרע"ו שמרמז לכ"ו פעמים כ"ו שם הוי"ה, שעיי"ז נהי' סדר הברכות וההדלקה, שכל התוכה נהפך לברכות ואורות גדולים.

נוסח ברכת להדליק נר חנוכה

שו"ע ס"א "המדליק צליל ראשון מצרך שלש ברכות – להדליק נר חנוכה ושעשה נסים ושהיינו. ואם לא צריך זמן צליל ראשון, מצרך צליל שני או כשיזכור".

להדליק נר חנוכה, יש מקומות שנהגו לומר 'להדליק נר של חנוכה' צ"ב תיבות. והמהרש"ל (שו"ת סי' פ"ה, הובא במג"א) כתב שנוסח הברכה הוא 'להדליק נר של חנוכה' מלה אחת, ולא 'של חנוכה' שתי מלות. והטעם לכך מצוהר בשל"ה

ביאור ברכת שעשה נסים לאבותינו
והברכה השנייה הוא 'שעשה נסים',
ש'אומרים' שעשה נסים לאבותינו זימים
ההם בזמן הזה, 'בלי ו', שאין אומרים
'ובזמן הזה' ('מ"ב סק"א). וכוונת הברכה
הוא שהנסים היו זימים ההם, בזמן הזה
בכ"ה לחודש (עי' ט"ז סי' תרפ"ב סק"ה,
ובקדושת לוי קדושה ראשונה לחנוכה).

יברך כל הברכות קודם שמתחיל להדליק
שו"ע ס"ב "מליל ראשון ואילך מצרך
שמים להדליק ושעשה נסים. הג"ה, ויברך
כל הברכות קודם שיתחיל להדליק". כי כל
הברכות זריכים שיהיו עובר לעשייתן
(ט"ז סק"ב), ובכלל זה גם ברכת שהסיינו
שמזריכים זליל ראשון יברך קודם
שמתחיל להדליק.

והנה מפשטות לשון המסכת סופרים
שנביא להלן משמע שמצרך שעשה נסים
ושהסיינו לאחר ההדלקה ואחר אמירת
הנרות הללו. וזהו כוונת הרמ"א שכל
הברכות זריך לצרך קודם ההדלקה
לאפוקי ממס' סופרים.

אומרים 'הנרות הללו אחר הדלקת הנר הראשון
שו"ע ס"ד "אחר שהדליק אומר, הנרות
הללו אנו מדליקין על התשועות ועל
הנסים ועל הנפלאות וכו'".

הש"ז (סק"ה) והמג"א (סק"ג) הביא
מ"ש מהרש"ל שאחר הדלקת הנר הראשון
שהוא עיקר, יאמר הנרות הללו וכו'
ויגמור ההדלקות בעוד שאומר הנרות
וכו'. אבל קודם שמתחיל להדליק לא

הק' (מס' תמיד נר מזוה אות ז') דבשלמא
נר של שבת שהוא נר לצורך שלום בית
ולעצמו, רק שמזוה שבת עליו, ונקרא של
שבת. אבל הכא, הנר אינו כשאר נרות,
ואינו עשוי להאיר לעצמו, אלא לפרסומי
ניסא דחנוכה. משום הכי מצרכינן נר
שלחנוכה, כלומר שאינו עשוי אלא
לחנוכה, ולא לזולתו.

וגוסה המחבר הוא להדליק 'נר חנוכה'
ולא 'נר של חנוכה', וכן הסכים צפרי חדש
(סק"א), וכן הוא גם לפי נוסח האר"ל,
והוא על פי ראשי תיבות היו"א ממנו
נח"ל, שמרומז בו השם הקדוש היו"א
מראשי תיבות של הפסוק "וְנֹרַת פֶּסַח
לְאֵלִים" (שמות לד:ז).

ביאור החילוק שבחנוכה אומרים 'נר חנוכה'
ובשבת 'נר של שבת'

וביאור החילוק לפי זה למה כאן אומרים
'נר חנוכה', ובשבת אומרים 'נר של שבת',
ביאר החיד"א במחזיק ברכה (הוצא
בשערי תשובה סק"א) דבחנוכה ליכא
מעשה אלא בנרות, ולא ענין אחר במעשה
כלל. וזהו 'נר חנוכה', דחנוכה הוא הנר
דוקא. משא"כ שבת דיש בו כמה מזוה
מעשיות, כגון סעודה וקידוש ובגדים
נאים וכיו"א, ואחד מהמזוה הוא הנר.
ו"ש 'נר של שבת', דשבת יש בו כמה
דברים, וזה אחד מהם. והיינו 'נר של
שבת' הנודע בכמה ענינים. לא כן חנוכה
דאין בו מעשה אלא הנר.

והמנהג למעשה, נהרא נהרא ופשטיה,
וכלא' יתפוס כמנהג אבותיו ורבותיו צוה.

שמדליקים שאר הנרות. [ויש לזיין שצטור לפנינו רואים שהיה לוגירסא אחרת צמס' קופריס].

מגין התיבות בנוסח 'הנרות הללו'

בנוסח הנרות הללו יש ל"ז תיבות, נגד הנרות של חנוכה, מלצד שני התיבות של 'הנרות הללו', כלומר הנרות הללו הם ל"ז (מהרש"ל). והמג"א (סק"ג) הוסיף רמז כי בשני תיבות אלו 'הנרות הללו' יש ח' אותיות [כי צפסוק "בהעלותך את הנרות" כתיב 'הנרת' חסר ו' (לצושי שרד)] רמז לח' ימי חנוכה.

המדליק בביה"ב אומר 'הנרות הללו' בקול רם יש נוהגים שצעת שמדליקים נרות צבית הכנסת, אומר המדליק 'הנרות הללו' כמו שנוהגים כשמדליקים צבית. וזוה מצינו שהמנהג הוא לאומרו צקול רס, כמ"ש בספר מליץ יושר (מנהגי ק"ק אשכנזים באמסטרדם), שהש"ץ אומר 'הנרות הללו' צקול כשמדליק את נרות חנוכה צבית הכנסת. ואין לריך טעם כי מנהג יפה הוא, וכן נוהגין הספרדים.

יאמר, כי זה יהי' הפסק בין הצרכה לקיום המנוה, היינו ההדלקה.

אמנם מצינו צמסכת קופריס (פ"כ ה"ו) שאומרים 'הנרות הללו' קודם ההדלקה. וז"ל, וכי"ז מצרכין ציום ראשון – המדליק מצרך שלש, בא"י אשר קדשנו צמנותי להדליק נר, ואומר הנרות האלו אנו מדליקין על הישועות ועל הניסים ועל הנפלאות אשר עשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל מנוט שמונת ימי חנוכה, הנרות האלו קודש, ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן צלצד, כדי להודות לשמן על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך. בא"י שהיינו, ואומר שעשה נסים לאבותינו. [הסדר שלנו הוא להיפך, שקודם מצרכים שעשה נסים ואח"כ שהיינו, וכבר העירו על כך באחרונים].

אולם אין אנו נוהגין כהמסכת קופריס (קרבן נתנאל מס' צבת פ"ב אות כ"א), אלא מצרכים כל הג' צרכות קודם שמדליקים, ואחר שהדליקו הנר הראשון מתחילים לומר 'הנרות הללו' תוך כדי

***

סדר הדלקת הנרות

נרות הראשונות יתחיל צנוסף, וצו יתחיל הצרכה, ואח"כ יפנה לצד ימין, וכן צכל לילה נמצא שחמיד מצרך על הנוסף שהוא מורה על הנס, שהרי צתוספת הימים נתוסף הנס". זהו שיטת המחצר שמקורו צמהרי"ק, אולם צדצרי הפוסקים מצינו עוד שני דרכים צזה.

שו"ע: יתחיל בגר הנוסף ויפנה מצד שמאל לצד ימין

שו"ע ס"ה יתחיל להדליק צליל ראשון צגר היותר ימיני, וצליל שני כשיוסיף נר אחד סמוך לו, יתחיל ויצרך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין. וכן צליל שלישי כשיוסיף עוד אחד סמוך לשתי

מתחילים מקצה ימין, וכל לילה מוסיפים עוד נר לצד שמאל של הנר הקודם. ואילו לפי הלבוש והט"ז צליל א' מתחילים בקצה השמאלי ומוסיפים כל לילה עוד נר לצד ימין.

הגר"א: העיקר להדליק נר העיקר בטפח הסמוך לפתח

ודעת הגר"א לחלוק על מה שכתב המחבר שיצרך על נר הנוסף, משום צ' קושיות: א', דהלוא זה אינו אלא למהדרין מן המהדרין ואיך יניח עיקר המצוה ויצרך על הרשות. ב', האיך משום כל פינות שאחה פונה יהי לימין, מבטלים עיקר המצוה של טפח הסמוך לפתח, שמרחיקים את הנר עד קצה ימין צסוף. ולכן העלה שעל כרחק העיקר הוא שיתחיל בנר הסמוך לפתח, צין מדליק מימין הפתח או משמאל הפתח, ויצרך כל הלילות עליו, וצזה מדליק תמיד על נר הסמוך לפתח ועל עיקר המצוה.

ולשיטתו כשמדליק בחלון או בחלל הפתח או צבית הכנסת, שצכל אלו אין טפח הסמוך לפתח, חידש המשנה צרורה (ס"ק י"א) שצזה יעמיד הנר הראשון לצד שמאל ואחר כך צכל לילה מוסיף והולך לצד ימין, וההדלקה יהי תמיד בנר שעומד צלד שמאל, שהוא העיקר ולא ההידור, ופונה והולך לצד ימין.

המשך בדף הבא

לבוש וט"ז: יתחיל בנר הנוסף ויפנה מצד ימין לצד שמאל

דעת הלבוש והט"ז, הלבוש (ס"ה) מפרש מה שאמרו חז"ל (יומא נח:): כל פינות שאחה פונה לא יהא אלא דרך ימין, אין הכוונה להפנות מימין לשמאל כמ"ש המחבר, אלא הוא כדרך הכתיבה שאנו כותבין, שאנו פונים מצד ימין לצד שמאל.^א [ובאלי' רצה (סק"י) תיך על זה, דאמנס אנו כותבין מצד ימין לצד שמאל, אבל מ"מ כל אות ואות כותבין מצד שמאל לצד ימין].

ולפי זה פסק הט"ז (סק"ו) דהיכא שיש מזוזה צדלת, שצריך לסדר הנרות משמאל הכניסה אלל הכותל, יסדרם צטפח הסמוך לפתח, ויתן צלילה הראשון הנר אלל הפתח, וצלילה השניה יתן הנר הנוסף לצד חלל הצית [צצוה עם קיר הצית], דהיינו שהנר הנוסף יהי לימינו ונר הראשון לשמאלו, ויתחיל להדליק מן הנר הנוסף וידליק מן ימין לשמאל. וכן יעשה אם מדליק בחלל הפתח או בחלון, או צבית הכנסת שמדליק בנר השמאלי, וצליל שני יתן הנר הנוסף לימינו ונר הראשון יהי לשמאלו, ויתחיל להדליק מן הנר הנוסף וילך מן ימין לשמאל.

והיינו שלפי שניהם מתחילים להדליק מן הנר הנוסף, ורק שלפי המחבר ליל א'

^א ומחלוקת זה נוגע להרבה דברים שצריך לפנות בהם לימין, כגון מי שעולה לתורה ודרך ימין ושמאל שוה, שיעלה דרך ימין (סי' קמ"א ס"ז). וכן בהוצאת ספר תורה מההיכל שבמזרח והולכתו לבימה, שכ' הבית יוסף (סי' קכ"ח) שצריך להוליכו דרך ימין. וכן בברכת כהנים כשהופכים פניהם כלפי העם, וכן כשמחזירים פניהם להיכל, שצריך להיות דרך ימין (סי' קכ"ח ס"ז). וכן כעין זה באיזה צד להפוך הפנים לצד מערב בקבלת שבת כשאומרים החרוז 'בואי בשלום'.

ניצוצי הדף

בבא בתרא קע"א ע"ב

בענין אמירת מאה ברכות בכל יום ממתי מחשבין

ברש"י (מנחות מג:): איתא, "מה ה' אלקיך וגו'" (דברים י:יב) קרי ביה מאה. וכן היא ברא"ש (ברכות פ"ט כ"ד). ובתוס' (ד"ה שואל מעמך) פי' ר"ת דהוי מלא, ויש מאה אותיות בפסוק. וי"מ ד'מה' עולה בא"ת ב"ש [י"צ בגימ' מאה. ובקונטרס פירש, אל תקרי 'מה' אלא מאה, כלומר שחייב ק' ברכות. וי"מ כדי להשלים מאה באותיותיה, וכי קרית מאה הרי כולן. ובספר המנהגים (טינא, הגהות המנהגים בהקדמה אות ב' ד"ה לפי שאין) בביאור תפלת אין כאלקינו, וצריכין אנו למלאותם בשביל חיוב מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום, שנאמר (תהלים קכח:ד) "כי כן יברך גבר", 'כי כן' בגימט' מאה.

ועיין בתשב"ץ (ח"ב סי' קס"א) שהביא כל הרמזים הנ"ל, ושם הסתפק אם אמרו מאה ברכות גם לפני הבית, ומסברא קאמר שבודאי אמרו, עיי"ש. ומצאתי בשו"ת יוסף אומץ (להחיד"א ז"ל) שהאריך בדברי הרשב"ץ, והביא ראיות שמשם רבינו תיקן ענין מאה ברכות. וכתב על זה וז"ל, ומצאתי בספר המנהגים [שהוא חד מרבוותא קמאי בסוף האלף החמישי] שכתב בתחילת ספרו (דף ח') וז"ל, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה מסיני שיש עלינו מאה

ומתפלא על המחברים הכל-בו וכי"ב למה לא הביאו דברי המנהיג אלו, עיי"ש. והביא בשם בעל הלכות גדולות שהוא מרמ"ח עשין, עיי"ש. ועי' סהמ"צ להרמב"ם (שורש א') שהשיג עליו, ובהשגות הרמב"ן שם. והביא בשם המגלה עמוקות דלדעתו שמשם רבינו תיקנם, וראי' לזה שהרי מרומז בקראי 'מה ה"א שואל מעמך', אל תיקרי וכו', מ"מ בודאי הוה דרבנן, שהרי כל הברכות הם מדרבנן, עיי"ש דבריו כי נעמו.

ועי' בשבולי לקט (ריש הל' תפלה) שהאריך בזה, והביא דגם אחר שדוד המלך תיקנם, שוב נשתכח הענין מרוב עוני וגליות, והתנאים והאמוראים החזירו התקנה ליושנה, עיי"ש. וכן מצאתי ברבינו בחי עה"פ מה ה"א שואל וגו'.

ההמשך מדף העבר

נוהגים למעשה כשיטת השו"ע

(שער הכוונות דף ק"ח ע"ג), וכן הוא המנהג אצל כל אלו הנמשכים אחר קבלת האר"י ז"ל.

ומנהגינו וכן הוא מנהג רוב העולם כפי שיטת השו"ע, ושכן נהג רבינו האר"י ז"ל

ואח"כ יום, דאי לאו הכי במוצאי שבת משלימות רוב הברכות החסרות משבת, ולא קשה קרשית הגמ' במנחות שם, יעו"ש עוד כמה ראיות ועוד כמה עיונים שזכיתי לכוון לדבריו הגדולים, וברוך שכוונתי.

והלק על ספר עובר אורח, שרצה להביא מחלוקות הראשונים בזה, והוכיח דהרבה ראשונים ס"ל דלילה הולך אחר היום בזה. ועי' בשו"ת תירוש ויצהר (סי' צ"ח אות י"ד) שהביא רמז נאה לזה בשם הגאון רבי שמואל הורוויץ, אחי הגאון הפלא"ה, ואני מצאתי פי' זה בשם הקדוש רבי שמשון מאסטרופאלי זי"ע בפסוק "האלף לך שלמה" (שיה"ש ח:יב), שכל ברכה שוה עשרה זהובים (עי' חולין פז), ובספר הרוקח סי' ש"כ דף ר"ח ע"א), ולמאה ברכות הם אלף זהובים. וזהו בכל יום רגיל, אבל בשבת גם כשנוספי על ברכות של חול שש ברכות של סעודה שלישית, ושלש ברכות של קידוש הלילה והיום, יחסרו עדיין עשרים ברכות, ויש להשלימן בפירות ומגדים.

וזהו 'האלף לך שלמה' - של כל יום, 'ומאתים לנוטרים את פרי' - בשבת ויו"ט. ומי שאין לו פירות להשלימן, מה יעשה. לכך אמר 'היושבת בגנים', דהיינו בבתי הכנסת, ומקשיב לברכות התורה וההפטרות ועונה אמן, 'חברים מקשיבים לקולך השמיעיני' (שם יג). ובכך משלימים מנין ק' ברכות, ודפח"ח. וע' בפתה"ד (סי' ר"צ), ואכמ"ל.

והי' מקום אתי לומר דתליא מאיזה מקומן למדנו עיקרן של הדברים. דהנה הא"ח והכליבו למדוהו מקטורת "כף אחת עשרה זהב וגו'" וכו"ל, וממילא בקדשים הלילה הולך אחר היום. ועיין בירושלמי (יומא פ"א ה"א) שחקר לגבי ז' ימי מילואים, אי ילפינן

ומצאתי באורחות חיים (דין כסוי הדם בא"ד) שכתב, ומצינו רמז שכל ברכה שוה עשרה זהובים, שנאמר (במדבר ז:יד) "כף אחת עשרה זהב", מכאן סמכו רז"ל שכל ברכה שוה י' זהובים. ומגופיה דקרא אנו למידין שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. והיינו דאמר קרא אחת מכ"ף [כ"ף בגימ' מאה] ברכות עשרה זהב כ"מ. וכן הוא בכל-בו סי' ק"ח, ע"ש. וכן מצאתי ברבינו בעלי התוס' (שם:יט) ד"א 'כף אחת עשרה זהב', אחת שבכ"ף כלומר ברכה אחת מק' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום, דכ"ף עולה מאה. עשרה זהב, כלומר שוה י' זהובים, ע"כ דברי בעלי התוס'. ולכאור' גם מזה יש להביא רא' דמאה ברכות בכל יום משה רבינו תיקנם, שהרי רמזו בקראי דקטורת.

והנה מדברי המחבר הב"י והמג"א (סי' מ"ו) מוכח שחשבון ק' ברכות הוי מערב ועד ערב, כליל שבת ויומו. וכן מוכח מדברי שאר ראשונים (ולהלן נבאר קצת יותר בזה). ודלא כמ"ש בספר תורת חיים סופר (סי' מ"ו) שהוא מבוקר ועד בוקר. ולדבריו אין צורך לטרוח כל כך בזה, שהרי תפלת ערבית של מוצ"ש וברכות ההבדלה כמעט משלימות כל המאה ברכות. אבל אין זו דעת הראשונים. וכן הוכיח בשו"ת יביע אומר (ח"ח אור"ח סי' כ"ג). ולכן יש לכל ירא שמים לספור ולמנות כל הברכות בליל שבת ויומו, עם הפירות ומגדנות ומיני בשמים בלילה וביום, כדי להשלים ק' ברכות. ואם הוא יכול לעלות להפטיר, וכן אם חננו השי"ת קול ערב ויכול להתפלל ש"צ, וירויח שבע ברכות של החזרה שבכל תפלה, בנקל יוכל להשלים ק' ברכות.

וכן [אחר שגמרתי לכתוב כל המערכה] מצאתי בשו"ת בצל החכמה (להגרבו"ש זצ"ל, ח"ד סי' קנ"ה) שהוכיח ג"כ כשיטה דלילה

אמר רב נחמן בר יצחק, אגן פועלי דיממי אגן. רב אחא בר יעקב זיף ופרע. ופרש"י, זיף ופרע, היה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום, ופעמים שהיה טרוד במוזנותיו ביום, ופורע קביעות עתו בלילה, ע"כ. נמצא שקריאת הלילה היא מהיום שעבר. ולכך בברכה"ת שבירך בבוקר נפטר ג"כ מה שלומד בלילה, ע"ש. והאריכו בזה האחרונים, ואכמ"ל בזה.

והנה אשר העיר כ"ת, דכאשר מתחיל לסדר הק' ברכות בב" (או"ח סי' מ"ו אות ג') דתניא, היה רבי מאיר אומר, מאה ברכות חייב אדם לברך בכל יום. בפרק התכלת (מנחות מג:). ומגין מאה ברכות כך הוא - בלילה כשהולך לישן מברך 'המפיל חבלי שינה', ובשחר מברך 'נטילת ידים' ו'אשר יצר' ועוד וכו'. המאה ברכות מתחיל מברכת המפיל, משמע דמתחיל מהערב. אבל לכאור' אם ה"י מתחיל מהערב ה"ל להתחיל ממצעריב. והיא הערה נפלאה דהיא דלא כחד. ועיין במנחות שם בגמ' שמביא מדברי רבי מאיר הג' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום בשחר, שלא עשו וכו' עיי"ש, הרי לא התחיל מהלילה.

אמנם הרמב"ם (הל' תפלה פ"ז ה"א) מתחיל לסדר ברכות היום מברכת המפיל. וז"ל, כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תיקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום אלו הן, כשיכנס אדם למטתו לישן בלילה מברך ברוך וכו' עיי"ש. ובודאי דזהו המקור לסדר דברי מרן המחבר רבינו הב"י שהתחיל מברכת המפיל. אמנם בסידור רש"י (סי' א') מצטט המאה ברכות ומתחיל מהשכמת הבוקר, יעיר"ש. וכן תראה בספר מנורת המאור (פרק ב', סדר מאה ברכות) ואחר שיניח תפלין יסדר מאה ברכות וכו'.

ממעשה הקרבנות או מברייתו של עולם. דאי ילפינן מקרבנות, הלילה הולך אחר היום, ואי מברייתו של עולם, היום הולך אחר הלילה, עיי"ש. ושם מיירי ג"כ ממעשה הקטורת, וממילא חשבינן מהבוקר ועד הערב. אבל אי ילפינן כשיטת שאר הראשונים מהרמזים 'מה' קרינן בה מאה, או שאר הלימודים כנזכר לעיל, א"כ דינו כשאר דיני תורה דהיום הולך אחר הלילה וכברייתו של עולם, וק"ל.

וכעין זה דן בפתחי תשובה (יו"ד סי' קפ"ה סק"ג) עי' בתוה"ש שנסתפק במה שכ' הרמ"א שלא יאכל בשר בליל התענית, אי הלילה שלפני התענית קאמר. או שאחר התענית משום דבקדשים הלילה הולך אחר היום, והרי התענית במקום קרבן. ומסיק בשם מהרש"ל דראוי לנהוג שלא יאכל בשר ולא ישתה יין בליל שלפני התענית ובליל שאחר התענית, ע"ש. כנראה כוונתו על היש"ש (חולין פ"ה סי' י"א) עיי"ש. ושמעתי לפני כמה שנים מהגרא"פ הרשקוביץ שליט"א שהביא רא"י מרש"י מפ"ק דב"ק דליל אחר התענית לא יאכלו בשר ואכמ"ל, והיינו ג"כ כעין דברינו הנ"ל.

הגם דברכת התורה מצינו דהלילה הולך אחר היום יש לחלק דהכי תיקנו רבנן, וכדברי הרמב"ם דרוב תורתו של אדם קונה. ועיין ברש"י (תהלים קכז: ב) עה"פ "שוא לכם משכימי קום", עיי"ש. ובשו"ע (סי' מ"ז סע' י"ב) כ' וז"ל, אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך ברכה"ת כל זמן שלא ישן. וע' בתר"י (ברכות יא:). שכתב, שאע"פ שבשאר הדברים אנו אומרים היום הולך אחר הלילה שלפניו, הכא לענין ת"ת שאני, דאיתא בירושלמי, א"ר יוחנן אגן אגירי דיומא אגן, יזפינן ביממא ופרעינן בליליא. [וכן בעירובין (סה.)

עד פלג המנחה ניחא. ויפה מנהג שלנו, דאדרבה טוב להתפלל מבעוד יום קצת, עכ"ד.

ועיין בב"י (סי' רל"ה) באריכות מהרא"ש והרשב"א בשם רב האי גאון והתרומת הדרשן (סי' י"א) איך שהתפללו מבע"י, ואין מקומנו להאריך כאן מתי עיקר זמן התפלה. [ועיין בפני יהושע (שם ד"ה יעקב תיקן) מה שהק' על התוס', ומה שתי' דאנן לא קיי"ל הכי, ועוד דיעקב אח"כ התפלל תפלת נדבה, עיי"ש]. וא"כ הרי קריאת שמע וברכותיה אמרו מבע"י וכנ"ל, ותפלת ערבית ג"כ אמרו מבע"י, וממילא הגם דעיקר חיוב של מאה ברכות מתחיל מבערב, מ"מ הברכה הראשונה שהי' בערב עכ"פ בכל לילה ממש הי' ברכת המפיל, וממילא מינה התחיל הרמב"ם סדר הברכות. אבל בודאי דסדר הברכות הוא כסדר ערב ובוקר כברייתו של עולם.

אמנם לפי דברינו אלו, הי' מקום לחשוש מאוד באלו המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבוא בכניסת השבת. וכן כתב המחבר (סי' רס"ז סע' ב') מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול. והטור (סי' רצ"ג) בשם הרי"ף גאות במקום שנהגו כרבנן שאין מתפלל ערבית אלא משחשיכה, אין להתפלל של שבת בע"ש ולא של מוצ"ש בשבת, ואין לקדש ולהבדיל אלא בכניסת היום, בין יין מצוי או אינו מצוי, דהא אפשר בפת, ע"כ. וכיון שהרמב"ם והרא"ש מסכימין לדעת א', כוונתייהו נקטי' דלא כרי"ף גיאות, עכ"ל ב"י.

וכתב המגן אברהם (סי' רס"ז סק"א) וצ"ע, דבגמרא אמרי' מדצלי רב של שבת בע"ש, ש"מ דהלכה כרי"ף משמע דלרבנן אסור. וכ"כ הרא"ש שם, דכולם כרי"ף ס"ל. וכ"כ

ברם דא לחוד בעי חיקור לב למה הרמב"ם התחיל מסדר זה. ואולי דבגמ' (ברכות ט:) כאשר מסדר קצת מאלו הברכות, מתחיל הסדר הנכנס לישן על מטתו ואמר וכו' כי מתער אומר וכו'. הרי גם הגמ' התחיל מבערב, ומשו"ה נקט הרמב"ם כסדר ברכת המפיל, ואח"כ דשחרית כדברי הגמ' דמס' ברכות. [וכמדומנו שראיתי באיזה ספר דיש שכתבו דכל הגמ' במס' ברכות הוא מהסדר של מאה ברכות, הגם שכאן בברכות לא נזכר שום מלה מזה. אמנם הרא"ש כאן (סי' כ"ד) הביא דברי רבי מאיר שחייב לברך ק' ברכות, עיי"ש].

ולענ"ד עוד טעם למה נקט הרמב"ם סדר הברכות מברכת המפיל, והוא ע"פ דברי רש"י בריש מס' ברכות, דבזמנם היו מתפללים ערבית בבית הכנסת, ומשום טירחא דצבורא לא אספו את הקהל בלילה [ועיי"ש בתוס' דלא חששו משום תרתי דסתרי במקום טירחא, עיי"ש]. ועיין בפני יהושע דהחידוש הוא על קריאת שמע, עיי"ש]. ועיי"ש (ברכות ב:) דהעני שלא הי' לו נר הי' אוכל קצת מבעוד יום, ועיי"ש בתוס' דאולי זה כבר אחרי מעריב, עיי"ש כל הסוגיא דמשמע שהתפללו מבע"י. ועיי"ש לקמן (כו:) רב צלי של שבת בערב שבת, וכן של מוצ"ש בשבת, עכ"פ התפללו מבע"י.

ועי' בתוס' (ברכות נו:) יעקב תיקן תפלת ערבית, תימה דאמר בפרק גיד הנשה (חולין צא:) ("וילך חרנה" (בראשית כח:)), כי מטי לחרן בעי למיהדר, אמר אפשר שעברתי במקום וכו'. אלמא דהתם מוכח דהתפלל ערבית ביום, מאחר שהתפלל כבר והוה דעתיה למהדר. וקשה למתניתין דפרק קמא דקאמר שאינו זמן תפלה עד צאת הכוכבים. ולפי מה שפירשנו דקיי"ל כר' יהודה דאמר

קדושה בערבית מפני שהיא רשות, ופליגנא והא כתיב (דברים י"ב) "מה ה' אלקיך שואל מעמך", ואמר רז"ל אל תקרי 'מה' אלא מאה. והלוא בג' ברכות שבליילה במנין מאה, אלא מה רוצה לומר תפלת ערבית רשות, רוצה לומר שיש ברשות האדם לאמרה בערב קודם שקיעת החמה לולי קריאת שמע שחייב אדם לאמרה עם הכוכבים. וכן היו עושין רז"ל בימי פוליפו הקיסר שגזר שמד ובטל דתם, והיו הולכים קודם שקיעת החמה לבית הכנסת ומתפללין תפלת ערבית, וכשהיה לילה היו אומרים ק"ש בביתם, עכ"ד.

היוצא מכל זה דלדעת הכליבו בודאי החשבון של ק' ברכות מתחיל מבערב, אמנם אם התפללו מקודם יכולים לחשבן זה עם הק' ברכות. אמנם לדעת הרמב"ם א"א למנות תפלת ערבית עם הק' ברכות, או דאפי' אם נחשבם עם הק' ברכות, מ"מ היות שמתפללים התפלה קודם הזמן נחשב ליום קודם, וצ"ע. מ"מ לדעת הכליבו יוכל לחשבם עם המאה ברכות, וק"ל.

ועל דרך הערתך מספר מקור חיים (אין הספר תחת ידי) שהביא שיוכל להשלים המאה ברכות בסעודת מלוה מלכה. וכבר הבאנו לעיל עוד ב' שי' כאלו שסוברין דהלילה הולך אחר היום בזה. ואולי יש לחלק דסעודת שבת הוא כמו אברים ופדרים, עיין בבנ"י (מאמרי חודש אב) ובשו"ת בי"ש ובליקוטי מהרי"ח (חודש אב) דשיירי סעודת שבת הוא כשיירי קרבן (וכן משמע בבאר היטב ריש הל' שבת). וא"כ אולי דוקא בברכות אלו של סעודת מלוה מלכה מצטרפות ליום שלפניו. אבל בשאר ברכות לא יועילו לתקן הק' ברכות, וצ"ע. ועפ"ז לא יהי' פלוגתא.

הש"ג, וכ"כ הכ"מ (פ"ג מהל' תפלה) דדעת הרמב"ם דשבת וחול שוין. וא"כ דבריו סותרין אהרדי. אך בתר"י משמע דבע"ש רשאי להקדים, דדוקא גבי מ"ש בעינן לדבר מצוה, ע"ש ודוק. וצ"ע דהוא נגד הגמ', והאר"ק ליישב סתירת הש"ס וכל השי', עיי"ש ואכ"מ.

ולכאן' לפי החשבון למאה ברכות, חסר לו בתפלת ערבית של שבת לחשבון המאה ברכות והם שנים עשרה ברכות, שאם הם מתפללים אחר פלג המנחה. הגם דיצא תפלת ערבית מטעם שכ' התוס'. ולכאן' תקנת ק' ברכות של כל יום תלוי בליל ויום, ולכאן' גם הקידוש והמוציא שהם ארבע ברכות עשו מבעו"י, הגם שברכו ברהמ"ז בלילה כמבואר (ברא"ש וברמ"א) שיאכל כזית פת מהסעודה בלילה ממש. וא"כ חסר לו כבר שש עשרה ברכות.

ובדוחק הייתי אומר דזה תליא בפלוגתת הט"ז והמהרש"ל (הל' סוכה סו"י תרס"ח) אי כל מקום שיש תוספת שבת הוה כמו שבת לבד, או שהוא רק כתוספת לשבת ויו"ט ע"ש, והאריכו בזה הרבה אחרונים. ולפי שי' דהוה ממש כמו שבת, הי' מקום לומר דגם התפלה נחשב כיום המחרת. אמנם עיין שו"ת בית שערים (סי' כ') מ"ש דלא אמרינן דבקבלת שבת דיליה נעשה יום ללילה רק דהוה שבת ביום. אמנם אולי אם האחר פלג המנחה וס"ל כר' יהודה יש לחלק, עיי"ש.

והנה מצאתי בכליבו (סי' ח') וז"ל, והרב בעל האשכול ז"ל כתב בברכת יוצר אור, אין אנו מזכירין אלא שבח המלאכים כשהם מקדישים הקב"ה, ואין לנו להזכיר ימלוך יי' לעולם אחר קדושה, וברוך כמו בתפלה שהיא שמשבחין ישראל, והתם מזכירין ימלוך. וכתב הרמב"ם ז"ל לכך לא תיקנו

מקובלת. וכבר סמכו על פסוק "שבע ביום הללתיך" [שכל] תפלה שמתפלל כל אחד בלחש, ומה שמכוין בתפלת חזרת ש"צ, ומה שמכווני בעניית אמן לכל י"ח ברכות - הם שלש. וכן בכפל מנחה הם שלש. ותפלת ערבית שאינה בחזרה - הם שבע פעמי ביום שאנחנו מהללים לא-ל יתברך. וכן הובא ביתה יוסף (סי' קכ"ד) בשם האבודרה"ם, עיי"ש. ועיין במשנה הלכות (חי"א סי' ס"ו) בביאור קצת יותר. וא"כ גם חזרת הש"ץ הוא חלק של המתפלל, ולא רק חלק הבעל תפלה, עיי"ש. וממילא אפי' אם יאמר מלה או אפי' שם אינו לבטלה, והיא דבר חידוש.

שוב מצאתי בסידור התפילה לרוקח בפירוש למאה ברכות וז"ל, ברוך ה' אלקי ישראל אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם ישראל, אשר קדשו לעולם ובראם לכבודו להללו בכל עת. כי כל הנקרא בשמו לכבודו בראם (עי' ישעי' מג:ז). וחפץ לצדקנו, "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" (שם מב:כא). ולפי שחטאנו לפניו חרב בית המקדש ואין מזבח וקרבן, וחפץ בשלום עמנו, [ציונון] לומר לפניו מאה ברכות, כמו שהבטיח לאברהם אבינו, שנאמר "במה אדע כי אירשנה" (בראשית טו:ח). אמר אברהם אבינו לפני הקב"ה, רבש"ע, תודעני באיזו זכות בני מתקיימים בעולם. אמר לו, "קחה לי עגלה משולשת" (שם ט:), ויהו מקריבים לפני קרבן. אמר אברהם, תינח בזמן שביית המקדש קיים, בזמן חרבנו מה תהא עליהם. אמר לו, יהו אומרים לפני ק' ברכות בכל יום, ומעלה אני עליהם כאילו הקריבו לפני כל הקרבנות. לכך תיקנו ק' ברכות, כנגד ק' פסוקים שיש במקרא שבהם כל הקרבנות וכו'.

ובספר שבולי הלקט (ענין תפילה סי' א' בסוף דבריו) נמצא בחול שיש בו ג' תפלות של י"ט ברכות אתה יכול להשלימן. אבל בשבת שאין בו אלא שבע שבע, ממלא אותם באספרמקי ומגדי. ע"כ תשובת הגאון (רבי נטורוני גאון). ותימה, שהרי לא עלה חשבוננו למאה. ונראה שצריך להשלימן בסעודה של ערבית, שהרי הגאון לא חישוב אותה וכו', עכ"ד. ועיי"ש היאך משלימין הק' ברכות בשבת עכ"פ ג"כ יעץ שישלים בסעודה ערבית. אבל בודאי דקאי על סעודת ערבית דשבת דהיינו סעודת ליל שבת [סעודת חקל תפוחין קדישין]. ובמליצה להכי איקרי 'תפוחין קדישין', דממלא המאה ברכות עם תפוחין, וכדברי האר"י ז"ל לאכול תפוח בליל שב"ק.

דרך אגב אעתיק דברי משנה ברורה עמ"ש בשו"ע (או"ח סי' קכ"ד סע' ד') כשש"צ חוזר התפלה, הקהל יש להם לתתוק ולכוין לברכות שמברך החזן, ולענות אמן. ובמשנה ברורה (ס"ק ט"ז) וז"ל, יש להם לשתוק, היינו לא מיבעי שאסור לומר עם הש"ץ כל הברכה, דהוי ברכה לבטלה, אפילו למנקט עמו איזה תיבות מאמצעו ג"כ אין נכון, דיש לחוש משום שיגרא דלישנא יוציא ברכה מפיו. וכ"ש אותם המגביהים קולם ומזמרים עם הש"ץ, דהוי כיוהרא ויש לגעור בהם, דהוי כקלות ראש. ולענין איסור שיחת חולין כתוב בסע' ז', עכ"ד. ובאמת העולם אינם נזהרין בזה, ואפי' גדולים וטובים.

ואמרת דברי המ"ב לכ"ק מרן אאמו"ר שליט"א העיר בזה דאולי אין כ"כ חשש לזה, עפ"מ שכ' בשו"ת מבי"ט (ח"ג סי' ק"צ) וכמו שבתפלת השחר חוזר ש"צ התפלה להוציא מי שאינו בקי להתפלל ולכוין, כן בתפלת המנחה חייבים יותר מפני שתהא

כחות הרעים מסולקים ממנו, ולא נשאר בו רק רושם מעט מימי החול, ובחינת הרע שמשך בעצמו עליו ע"י העבירות. ועכ"פ אין הרע כל כך כמו בימי החול, ועל כן אין החיוב מדינא לברך בשבת מאה ברכות, עכ"ד יעו"ש. ולפי זה יש לומר דהנה מצינו פלוגתא בין האחרונים, לדעת המג"א זהירות באמירת מאה ברכות הוא מילתא דחסידות, והביא שבגמ' מנחות שם הביא שרב חייא ברי' דרב אויא החמיר בפירות ובשמים, הרי דרוב התנאים לא החמירו. ובבה"ג ועוד דהיא מעיקרא דדינא, ולרוב הפוסקים הוה לכה"פ תקנה דרבנן. והנ"ל יש לחלק, דלשי' המג"א בשבתות ויו"ט יהי' רק מילתא דחסידות, משא"כ בשאר ימות השבוע וק"ל.

שוב הביא שם, "ועתה ישראל מה השם א' שואל מעמך וגו'" (דברים י"ב), ואמרו רבותינו ברוך שבחר בדבריהם, אל תיקרי 'מה' אלא מאה ברכות. ומי איכא מידי דלא רמזה משה באורייתא. ורמז, כי באותו פסוק יש ק' אותיות, כנגד ק' ברכות, אם [תיבת] 'שואל' מלא, ואם אינו מלא אלא תצטרף כל הפסוק במקום אות אחת, עכ"ד הק'. חידש לנו ג"כ הרוקח שהוא כדרך הקרבנות, וכשי' המובאים לעיל בעלי התוס' בד"א ובכל-בו ואורחות חיים הנ"ל.

וראיני דבר פלא בספר הקדוש שם משמואל (פ' עקב שנת תר"ע בא"ד), והנה כבר אמרנו דכמו דבשבת שבכלל כל דינין מתעברין מינה, וכל כחות הסט"א ערקין לנוקבא דתהומא רבה, כ"כ באדם הפרטי כל

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש ז"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

סנהדרין ה' ע"ב

ורבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קי"ג) תשובה להגאון ר' שמואל קליין שליט"א, הביא מה שכתב החינוך (מצוה תמ"ד) וז"ל, שלא לאכול מעשר שני של יצהר [פ"י שמן] חוץ לירושלים, שנאמר "לא תוכל לאכול בשעריך וגו'" (דברים יב:יז), ושיעור אכילת השמן לחייב עליו הוא בכזית לפי מה ששמעתי ממורי. ואע"פ שהוא משקה - לאכילה הוא עומד לכל בני אדם. ואם ידענו כי מקצת מן הישמעאלים ישתוהו, בטלה דעתם אצל כל בני אדם, ע"ש.

וביאר רבינו דחידש לן החינוך בשם רבו ז"ל דאפילו נזזלים והוא משקה גמור הנחשב בין ז' משקים דיד"ד שח"ט ד"ם (עי' או"ח סי' קנ"ה סע' ד'), אפילו הכי כל שעומד לאכילה לרוב בני האדם ולא לשתיה - שיעורו בכזית. ועיין רמב"ם (פ"ב ה"ה מהל' מע"ש) שכתב, כל האוכל כזית מעשר שני או שתה ממנו רביעית יין וכו', הרי דבשתה כתב רביעית ליין ולא כתב 'שתה רביעית יין ושמין'. ולפ"ז ביצה חיה נמי, הגם דנימא שהוא משקה, מ"מ לאכילה הוא עומדת לרוב בני האדם וא"כ שיעורו בכזית.

מאיךך האור שמח (הל' טומאת אוכלין פ"ח הי"ג) כתב דמוכח מדברי הר"ש (טבול יום פ"ג מ"ב) דלגמוע ביצה חיה שיעור ליוה"כ כמאכל ולא כשתיה, דמאכל חשוב וכמו שאמרו (ביצה ג.) דביצה אוכלא ופירות

פעם אחת הלך רבי למקום אחד, וראה בני אדם שמוגבלין עיסותיהם בטומאה. אמר להם: מפני מה אתם מוגבלין עיסותיכם בטומאה? אמרו לו: תלמיד אחד בא לכאן, והורה לנו מי בצעים אין מכשירין, והוא מי ביצים וכו'. ופירש"י, בטומאה - לא הוּוּ מקפידין לטהר כליהם. מי ביצים - הלש עיסה בביצים של תרנגולת ואווז, ע"כ.

הנה נחלקו גדולי עולם אם ביצה חיה [אינה מבושלת] יש לה דין אוכל או משקה, ונפ"מ לענין יוה"כ אם מצטרף בכזית כדי אכילת פרס כאוכל, או כשיעור שתיית רביעית כמשקה. וכן לענין ברכה אחרונה - אם שיעורו בכזית או ברביעית. וכן אם מצטרפים לאוכלין או למשקין למאי דקיי"ל דאוכלין ומשקין אין מצטרפין.

והג"ר שלמה קלוגר בספר החיים (הל' יוה"כ סי' תרי"ב) נשאל אם הגומע ביצה חיה ביוה"כ דינה כאכילה ושיעורה בכותבת, או דינה כשתיה ושיעורה כמלוא לוגמא. והשיב דביצה חיה דינה כמשקין, ומביא רא"ל לדבריו מהא דמבואר בגמ' (חולין קכ). המחא את ה'חלב וגמעו - חייב, שנא' "[ה]נפש" (שמות יב:טו) - לרבות את השותה. והשתא, ומה אוכל ממש שהמחהו הוי משקה, מכ"ש ביצה שהיא מתחילתה ככה, דהויא כמשקה ממש, ע"כ.

שם לווי, תיפוק לי' דאין להם דין משקין, ע"כ. [א.ה. ועי' חזו"א (טבול יום סי' ד' סק"י) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' כ"א), וצ"ע מהרמ"ה הנ"ל].

ורבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קי"ג, חז"א סי' תק"ה) הביא ראי' ברורה דביצה חיה נחשבת כאוכל ודלא כהגרש"ק, והוא מגמ' (עירובין ל.) אמר רב חייא בר רב אשי אמר רב: מערבין בבשר חי. אמר רב שימי בר חייא: מערבין בביצים חיות. וכמה? אמר רב נחמן בר יצחק: (אחת). סיני אמר שתים. ופסק כן הרמב"ם (פ"א מהל' עירובין הי"א) וטוש"ע (או"ח סי' שפ"ו). ובחי' המאירי (שם) כתב, ביצים מערבין בהם אפי' חיים, שאכילתם אף החיים. הרי למדנו דביצה חיה אוכל היא ולא משקה. ועי' בשו"ת הר צבי (או"ח סי' ק"א) ובשו"ת להורות נתן (ח"י סי' כ"א) שכתבו ג"כ להוכיח דביצה חיה יש לו דין אוכל.

אוכלין, לאפוקי משקין דלאו אוכלא, ע"ש. **וכן** כתב להדיא בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' י"ט) דביצה חיה דינה כאוכל, וכ"כ בתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' שנ"ח) ובספרו דעת תורה (ריש סי' ר"י). והג"ר עובד'י יוסף בשו"ת יביע אומר (ח"א סי' י"א (ב) אות ה') הביא ראי' לדברי ר' שלמה קלוגר מסוגיין דאין מי ביצים מכשירין. וברמ"ה כתב לפרש מי ביצים, ר"ל חלמון וחלבון. והטעם שאינם מכשירין משום דאית להם שם לווי, כדאיתא בתו"כ "אשר יבוא עליו [מים] יטמא" (ויקרא יא:לד) - אין לי אלא מים, מנין לרבות יין שמן חלב טל ודבש, ת"ל "[ו]כל משקה". אי כל משקה, יכול אף מי תותים ורמונים ומי ביצים, ת"ל "מים". ומה ראית וכו' מרבה אני את שאין להם שם לווי, יצאו מי תותים ורמונים ומי ביצים שיש להם שם לווי. מוכח שמי ביצים יש להם דין משקין, דאל"כ למה הוצרך למעט מפני שיש להם

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי משולם פייבוש הלוי הורוביץ זצ"ל מקרעמניץ
בעל משנת חכמים
כ' כסלו תקל"ה

רבינו משולם פייבוש נולד בערך בשנת ת"ע (1710 למס'), לאביו הגאון רבי דוב בעריש הלוי איש הורוויץ זצ"ל מקרעמניץ (Kremenets', Ukraine). מרבותיו נודע רק הגאון רבי אלחנן כ"ץ זצ"ל, וכפי שמזכירו בספרו (אהלות פ"ה מ"ה): "הקשה על התו"ט ה"ה מ"ו הרב המופלג מו' אלחנן כ"ץ".

רבינו התגורר בקרעמניץ, בה החזיק ישיבה והרביץ תורה לתלמידים, ועל שמה נקרא לתהילת עולמים. מתלמידיו ידוע לנו הגה"ק רבי יהושע העשיל באב"ד זצ"ל אב"ד טארניפאל (Ternopil, Ukraine) בעל ספר יהושע, ואב"ד המנוח הרבני מו' מנחם מניס (משנת חכמים זבחים פרק י"ג מ"ח). ויש לשער שזהו הגאון רבי מנחם מניס הלוי הורוויץ זצ"ל אב"ד זמיגראד (Nowy Żmigród, Poland), ואח"כ ראב"ד ור"מ בלבוב (Lemberg, Ukraine), בן דודו הגה"ק רבי יעקב יוקל הלוי הורוויץ זי"ע אב"ד גלוגא רבתי (Groß-Glogau, Poland).

עמוד התורה

"מי לנו גדול ממנו שלא נתעסק כל ימיו בדברים בטלים כי אם בתורת ה' חפצו לילות וימים", כך הועד עליו בשער ספרו משנת חכמים. אמנם נפלאות יספרו משקידת לימודו בהוויות דאביי ורבא, בהתפשטות מכל החושים. ראו בעליל כמה יאתו לו דברי ספר הקנה, החכם נקרא זה שנפשו קשורה בנפשה של תורה.

מרוב אהבתו לתורה גמר אומר שלא לעסוק בשום עסק פרנסה בעולם, כי אם לעסוק בתורה כל הימים, לרבות הלילות. רק זוגתו הצדקנית עסקה בפרנסה, והוא ישב כל ימות השבוע בבית המדרש, ושקד בלימודו. אשתו הצדקת הובילה לו שמה לאכול ולשתות, וזאת למרות גודל הלחץ זו הדחק שהיה מנת חלקו, ביתו צר מאד ד' על ד', כשהעניות ר"ל שם בהרחבה, ופתם הלכה יחפה קרועה ובלואה.

רבינו התמיד בלימוד יומם ולילה, ולא הפסיק באמצע לימודו אפילו כרגע חדא. וגם עם אשתו הצדקת דיבר רק דברים אחדים לעת האוכל אשר הביאה לו לבית המדרש. כשבא אליו מישוה ורצה לדבר אתו, היה דרכו לאמור 'קאמט מיט עססען' [בוא ואכול עמדי], וכוונתו עפ"י דברי חז"ל (ע"ז ג). כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים, שנאמר (איוב לד): "הקוטפים מליח עלי שיח". וזה היה כוונתו באמרו להמפסיק מלימודו 'קאמט מיט עססען'.

ואף בעת כשנכבדות דיברו לבתו מרת גיטל ע"ה, עם הרה"ק רבי אברהם זי"ע המכונה בשם המלאך, בנו של המגיד הגדול ממעזריטש (Mezhyrich, Ukraine) זי"ע, לא רצה להתעסק בכלל

בכל עניני השידוך, מחשש שיפריע לו בלימודו. וכה מספר נכדו הרה"ק הפחד יצחק מבאיאן (Boyany, Ukraine) זי"ע, כאשר באו שליחי המגיד ממעזריטש לבית רבינו, לא מצאו אותו בביתו, ושאלו לזוגתו היכן הוא, ואמרה שהוא בבית המדרש, ואינו בא לביתו רק משבת לשבת. ותיכף במוצאי שבת קודש הוא הולך חזרה לביהמ"ד, ועוסק בתורה ותפילה כל ימי השבוע. אמרו לה: "יש לנו לדבר עמו דבר נחוץ מאוד, אולי נוכל לשלוח לקרוא אותו?" השיבה להם: "הוא לא יבוא לביתו בשום אופן בעולם". אמרו לה: "אם כן נלך לביהמ"ד ונדבר עמו שם". השיבה להם: "גם זה הוא דבר שאי אפשר, כי הוא אינו מדבר שום דבר חול, ואינו מפסיק מלימודו כל ימי השבוע, אפילו אם יתנו לו כל הון דעלמא". והוכרחו להמתין עד ליל שב"ק.

גם בעת נסיעותיו קיים 'ובלכתך בדרך' פשוטו כמשמעו. וכנסע פעם לעיר מעזריטש, להפגש עם מחותנו המגיד וחנתו המלאך, עשה לעצמו כעין עמוד - שטענדער, ואת זה תלה על צוארו, ועל שטענדער הלז היה מונחות המשניות, וככה למד מתוכן בכל הדרך הלך ונסוע הנגבה. אכן זכה רבינו בגודל התמדתו להגיע למדרגות גבוהות ונשגבות, וכפי שהעיד עליו נכדו קדוש ישראל מרוזין (Ruzhyn, Ukraine) זי"ע, שכאשר היה קשה לו איזה קושי בלימוד ולא יכול להבין, התענה הפסקה, וגילו לו מן השמים, כה היה דרכו בקודש מעודו.

פעם אחת היה לו איזה תוספות מוקשה, ועשה הפסקות תעניתים, עד שנודע לו הפשט. ונסע להמגיד ממעזריטש, ולקח עמו הגמרא עם התוספות שלא להתבטל עצמו לחפש גמרא, והמגיד אמר לו תיכף הפשט בלי שום הפסקות. (גנזי ישראל מועדים כ' כסלו)

גדולי הדורות הפליגו בשבחים עליו, וכה כתב עליו הגה"ק בעל נודע ביהודה זי"ע בהסכמתו לספרו משנת חכמים: "אנוש היקר מפי ומכתם אופיר, מעודו יושב אהל איש תם, ומועט לאדם למצוא כוותיה, גבר בגוברין, גבר דכולא ביה, הוא כבוד האי סבא יקירא, הרב המאור הגדול המופלג מאוד בתורה ובמעשים, ועבד הלוי עבודת הקודש עול התורה נושא מעודו, זייניה עליה, וספריה בידיה ספרא דבי ר' ב, תנא הוא כחד הראשונים, חציו שנונים חובר חיבור על משניות ששה סדרי משנה, ובעודי במדינת פולין כבר שמעתי שמעו הטוב, כי הוא ממש יחיד באהלות".

כיוצא בו כתב הגה"ק רבי רפאל הכהן מהאמבורג (Hamburg, Germany) זצ"ל, בעל 'ושב הכהן': "בהיותי עדיין בשכונת בראי במדינת פולין, שמעתי שמעו הטוב בשמו ובמעשיו, מעשה רב גובריה, מאן גבר גבר בכלא בתורה וביראה הקודמת לחכמה המתקיימת, ומנעוריו עד עתה הוא מחובשי בית המדרש לפרושים פרישתו לקדושה, וכותלי בית המדרש יוכיחו, יוכח אמ"ת תפסי' להאי גברא רבה, ותורתו אומנתו, אמון מוצנע, שייף ועייל שייף ונפיק, ואת צנועים חכמה, בריך רחמנא דיהיב חכמתא לחכימא".

ובידעו ומכירו מעיד עליו הגה"ק רבי שאול מאמשרדם (Amsterdam, Netherlands) זצ"ל, בעל בנין אריאל: "מכיר אני לשעבר את החכם השלם החריף, רב גוברי' ורב חילי, מיום עמדו על דעתו דעת תורה, לא מש מתוך האהל, ולא פסיק פומיה מגירסא בעיין ובשקידה, בכלא בי רב אזיל קלי', עד שנעשה כמעין המתגבר, והולך הליכות עולם לו בכל שיטת סדרי משנה ופירושיהן על פי התלמוד והפוסקים, כולם ערוכים ושמורים על לוח לבו, ומשוננים ומחודדים

על פיו, מפיץ מרגוניתא, מירתע כולא גופא מפלפוליה וממתניתא דתני ומתני, ולית ליה שיעורא שבכל יום מוסיף ומחדש חידושים בפירושי הראשונים. הן כל אלה ראתה עיני, ואזני שמעו בהיותי במדינות פולין".

קשרי חיתון עם המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע

לא בכדי איוה המגיד הק' הרבי ר' בער ממעזריטש ז"ע, לשדך את בנו יחידו הרה"ק רבי אברהם, שנקרא בפי צדיקי דורו בשם 'רבי אברהם המלאך', עם בתו של רבינו הצדיקת מרת גיטל ע"ה. וכפי שסיפר הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא (Mogielnica, Poland) ז"ע, אשר הה"ק מרן מהר"ב ז"ל שאל משמים, להגיד לו מי הוא התלמיד חכם שבדור אז, בכדי לשדך עמו, וליתן בת תלמיד חכם שבדור לבנו הה"ק המלאך ז"ל. והשיבו לו על הרב הגאון ר' פייבל מקראמניץ, הוא המחבר בעל משנת חכמים.

יש כמה גירסאות אודות השתלשלות השידוך. גירסא הידוע והנפוץ ביותר על השתלשלות השידוך, הובא בספר מגדיל ישועות, שמחברו הרה"ח ר' יוסף ראט ז"ל מקאלאמייא (Kolomyia, Ukraine), היה מנאמני בית הרה"ק מרוזין ז"ע, ורשם סיפור הדברים כפי ששמע מפי רבו הק', בעת שביקר בהיכלו של הרה"ק רבי חיים מקאסוב (Kosiv, Ukraine) ז"ע [מחוטנו של הרה"ק מרוזין, בנו ה'צמח צדיק' נשא את בת הרה"ק מרוזין].

הרה"ק מרוזין נסע מקאמפילינג (Câmpulung Moldovenesc, România) לקאסוב [מרחק של 90 מייל], כפי בקשת הרה"ק מקאסוב, וכל הנלווים אליו נסעו יחד עמו לשם. במוצש"ק נכנס הרה"ק מרוזין אל הרה"ק מקאסוב, וישב שם על הכסא אשר הכינו לו, ונתנו לו כוס עם יין. כאשר התחיל לשתות טעימה בלבד, כדרכו בקודש היה לטעום טעימא בעלמא, התחיל לספר בזה"ל: "אבי זקני הגאון מו"ה פייביש'ל קרעמיניצער זצ"ל, שחיבר את הספר משנת חכמים". וחזר ואמר "משנת חכמים הראשון. היה גאון גדול, וכאשר היה קשה לו איזה קושי בלימוד, ולא יכול להבין התענה הפסקה, וגילו לו מן השמים, כה היה דרכו בקודש מעודו".

פעם אחד לא יכול להבין איזה ענין בספר הר"ן, התענה הפסקה כאשר היה רגיל, וגילו לו מן השמים. והוא היה פלגאה על המגיד ממעזריטש הרה"ק מו"ה דובער זצ"ל ז"ע, ומרגלא בפומיה היה: אני לא ידעתי מדוע קוראים אותו 'רבי'. ותדיר ראה לפני חלונות ביתו רבים נוסעים למעזריטש, באומרם שנוסעים להרבי ר' בער, והוא היה מתנגד על הדבר, ותמה על זה תמיהה גדולה.

ויהי אחרי אשר גילו מן השמים את הקושיא שבספר הר"ן על ידי התענית הפסקה, נתישב בדעתו לנסוע למעזריטש, ולשאל את פי המגיד את הקושיא שבספר הר"ן, ואם יגיד לו את הקושיא הלזו, אזי יסכים לקרוא אותו רבי. וכן עשה, ושכר עגלה, ולקח עמו את ספר הר"ן, כי אמר פן אין לו, ולא ימצא אצל המגיד בביתו ספר הר"ן, ונסע לשם. וכאשר בא למעזריטש, עמד עם העגלה לפני פתח בית המגיד, וירד מן העגלה וספר הר"ן תחת זרועותיו, ורצה לכונס לחדר אשר שם היה המגיד, והגבאי שעמד על הפתח לא נתן לו לכונס לחדר. וכאשר שמע המגיד את קולו, צוה להגבאי להכניסו לחדרו, וכשבא לחדרו נתן לו המגיד שלום, והוא אמר להמגיד:

"שמעתי עליכם שקוראים אתכם 'רבי', כאשר תאמרו לי את הקושיא הלזו בספר הר"ן, בזאת אדע שטובים המה וישרים בלבותם, אלו שקוראים אתכם 'רבי'."

והמגיד אמר לו הקושיא שבספר הר"ן, כאשר איש הישראלי אומר 'אשרי', וחזר ואמר הרה"ק מרוזין: "אבער אזויווי א יוד זאגט אשרי". ויהי כאשר שמע וראה הגאון זקנינו מו"ה פייביש'ל זצ"ל, שהוא היה צריך להתענות הפסקה שיגלו לו מן השמים, והוא אמר לו כאשר יאמר איש הישראלי תפילת 'אשרי', הודה לו שצריך לקרות לו 'רבי', ובא עמו בהתקשרות שידוך, ולקח לו את בנו הצדיק הק' מו"ה אברהם המלאך זצ"ל לחתנו, ונתן לו את בתו הצדקת זצ"ל. ובזה סיים הרה"ק מרוזין ואמר: "ומזה יצא אבי הצה"ק מו"ה שלום זצ"ל", ובלשון אשכנז אמר: "פון דאנין איז ארויסגעקומען מיין טאטע ר' שלומ'קי".

בספר דברים ערבים [מאת הרה"ח ר' דוב בער עהרמאן ז"ל מקליינווארדיין (Kisvárdá, Hungary)] הוסיף פרטים על עצם התקשרות השידוך שסיפר הרה"ק מרוזין, באזני הרה"ק רבי אלעזר מלאנצהוט (Łańcut, Poland) זי"ע, ובנו הרה"ק בעל שם שלמה ממונקאטש (Mukachevo, Ukraine) זי"ע. וכה סיפר לפנייהם הרה"ק מרוזין: "דער הייליגער זעדע [כי כן דיברו בלשונם הקדוש, במקום צירי אמרו סגול] רבי ר' בעריש [הוא המגיד ממעזריטש], רצה לעשות שידוכין לבנו הרה"ק ר' אברהם המלאך, כי היה ר"ל אלמן בערך שנה וחצי, ושלח את הגבאי שלו אל הרה"ק ר' משולם פייביש הלוי מקרעמניטץ, בעל מחבר הספר משנת חכמים על ששה סדרי משנה, כי רצה להתחתן עם בתו של בעל משנת חכמים, כי אמר הרה"ק המגיד שהיא היא בת זוגו של בנו הרה"ק המלאך.

הגבאי של הרה"ק המגיד לקח עמו צרור כסף ונסע שמה, והרה"ק ר' משולם ישב בבית המדרש כל ימות השבוע. הגבאי בא לבית הרה"ק ר' משולם, ומצא כי ביתו צר מאד ד' על ד', כשהעניות ר"ל שם בהרחבה, ופתם הלכה יחפה קרועה ובלואה. הגבאי אמר לאמה: "דער רבי ר' בער האט מיך צו אייך געשיקט, עהר וויל זיך מיט אייך משדך זיין". והיא בענות צדקתה אמרה לו: "וואס מאכט איהר פון אונז". אבל הגבאי אמר לה: "אני מתכוון באמת, יען כי בתכם היא הזיווג של בן רבינו הקדוש", ונתן לה מעות להלביש את עצמה ואת בתה הכלה.

אמה של הכלה הלכה אל בעלה הרה"ק ר' משולם, וסיפרה לו את הכל, וביקשה אותו לבוא אל ביתו לדבר עם הגבאי. אבל הרה"ק ר' משולם לא רצה להפסיק מלימודו, וגם עם אשתו הצדקת דיבר רק דברים אחדים לעת האוכל אשר הביאה לו לבית המדרש. הגבאי לא היה יכול לבוא לפניו, ולדבר עמו מאומה. ברם הרה"ק ר' משולם הסכים לשידוך, ואמר לאשתו כי היא ובתה יוכלו לנסוע ולעשות הנישואין, אבל הוא לא יסע ולא יבטל מלימודו, וכן היה.

הגבאי הלביש אותם בבגדי מלכות כראוי, ונסעו אל הרה"ק המגיד לעשות הנישואין. הגבאי שלח לפניו שליח מיוחד אל הרה"ק המגיד, כי נכונים המה, וכי באים בשעה טובה ובשעה מוצלחת. איז דער העליגער זעדע, דער ר' בעריש נסע לקראת הכלה, והוביל לה מתנות. ובאם הזיידע נסע לקראתה, מיסתם נסעו עמו לקראתה עולם גדול, והחתונה התקיימה בשטיבל.

אם הכלה שהתה שם מספר שבועות שמחה, והתענגה על כל הטוב יען שיש לה מחותן כזה וחתן כזה. כשנסעה בחזרה לביתה, וסיפרה לבעלה הרה"ק ר' משולם את הכל, דיברה על לבו

הטהור שיסע שמה לראות את מחותנו ואת חתנו המלאך, ויען כי לא רצה לבטל מלימודו, עשה לעצמו כעין שולחן עמוד - שטענדער, ואת זה תלה על צוארו, ועל שטענדער הלז היה מונחת המשניות, וככה למד מתוכן בכל הדרך הלך ונסוע הנגבה, עד כי בא אל הרה"ק המגיד. הוא הכין לעצמו כמה וכמה קושיות, אשר היו לו בעניני לימודו, וכשבא אל מחותנו צו דעם זעדן רבי ר' בעריש, בטרם ששאל כבר תירץ לו הסבא הקדוש על קושיותיו.

אולם את חתנו הרה"ק המלאך עוד לא היה ביכלתו לראות את פניו הקדושים, כי הוא היה סגור ומסוגר בתוך חדר מיוחד שלו, וציוה למשמשו לומר לו שימתין עד כי יבוא הזמן וירשה לו לבוא אליו. לבילי שבת קודש הודיע לו, כי יכול לבוא אליו, וכאשר בא לפניו נפל בחלשות. שאל אותו חתנו המלאך: "מפני מה נתעלף חותני"? אמר לו, כי ראה את ב' המלאכים המלווין לאדם בהכנסת שבת קודש, ונפל עליו פחד ורעדה. אמר לו חתנו: "חותני שיחיה, אלה הם שני המלאכים שלכם, ואילו הייתם רואים את שני המלאכים שלי, מה הייתם אומרים?" ונשאר רבינו שם זמן מה, ואחר כך נסע לביתו ברוב עוז וחדוה.

ספר

בשנות תקכ"ח-כ"ט (1768-1769 למס'), וכן בשלהי שנת תקמ"ה (1785 למס'), יצא רבינו למסעו הארוך, אשר חצה את ארצות בוהמיה (Bohemia [western Czechia]) אשכנז והולאנד (Germany and Netherlands [Holland]). בדרכו פקד ערים ואמהות בישראל, בהם כיהנו ברבנות גאוני אותה הדור, והייתה זו שעת הכושר לרבינו להיוועד עמהם בשעשועי דאורייתא, ולהראותם את חיבורו על המשניות המוכן לדפוס. בכל מקום בואו התקבל בחרדת קודש. גדולי הדור ששמעו את שמעו, חרדו אף הם לקראתו, וקראו לעומתו: "עבר עלי הדרך איש קדוש מדבר". חלק ניכר מן ההסכמות שקיבל רבינו לספרו, ניתנו בידו במהלך הביקורים שערך בהזדמנות זו במעונותיהם של רבני הקהילות ואלופיהן, אשר שָׁמו עיונם בספרו, ובירכו עליו ברכת הנהנין. וכך נאמר בהקדמה לספרו: "ובעוד בחיים חיותו נכספה וגם כלתה נפשו של הרב הגאון המחבר הנ"ל, שיצאו חידושיו לאורה, כאשר נראה גודל השתדלותו במדינת אשכנז, וחכמתו בחוץ תרונה, עם כל חכמיה ודייניה בפלפולא רבא בטעם וסברא, כאשר נתנו עדיהן ועלו בהסכמה להדפיסו במהרה".

וכה כתב אליו מחותנו המגיד הגדול ממעזריטש: "שלום אל כבוד מחותני, הרב הצדיק הק' הגאון הק' והטהור, לו דומיה תהלה וכו', מו"ה משולם פייבוש מ"מ מק"ק קרעמעניץ למשפחת הוורוויץ י"נ [יחיה נצח]. מכתבו הק' קבלתי, ולפלא בעיני על אשר לא שלח אלי פירושו על סדר טהרות ממשניות, ואעפ"כ המפורסמות אין צריכין ראייה, והנני מסכים לחיבורו שיצא לאור, כי מאד נעלה הוא, ורוח הקודש נוצץ ממנו".

בשנת 'הוי רץ למשנה' [תקנ"ו] (1796 למס') נתבסם העולם באור תורתו של רבינו, בהופעת ספרו הגדול 'משנת חכמים', המכיל פירושים וחידושים על ששה סדרי משנה, והן הנה זכרו לדורות עולם.

בשנת תרס"ז (1807 למס') כאשר הדפיסו שוב את ספרו של רבינו, כתבו על פי ציווי הרה"ק רבי יצחק מאיר מקאפיטשניץ (Kopychyntsi, Ukraine) זי"ע הסכמה, וז"ל: "כאשר המו"ל גילה

רצונו לפני כ"ק אדמו"ר הרב הצדיק שליט"א לאדפוס אדרא, הספר היקר משנת חכמים על ששה סדרי משנה מזקנו, גאון ישורון קדוש ד' מכובד, מוהר"ר פייבש זצ"ל מקרעמיניץ, ומאוד נהנה מזה, ונתן מעות קדימה, וממנו יראו וכן יעשו. והספר היקר הלז יהיה לשמירה אי"ה בכל בתי בני ישראל אשר יקנוהו בכסף מלא".

פטירתו

קדוש וטהור היה מבואו ועד צאתו מימי נעוריו, ועד זקנה ושיבה הניד שינה מעיניו ותנומה מעפעפי, בכדי להגות בתורת ה' תמימה, ולחבר יום ללילה בתורה. נתקיים ברבינו מה שאמרו חז"ל (שבת קנב). תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם, עד ועד יומו האחרון לא פסיק פומיה מגירסא. ביום כ' לחודש כסלו עלתה נשמתו הקדושה לגזי מרומים. שנת פטירתו לא ידוע בבירור, ככל הנראה נפטר בין השנים תקמ"א/תקנ"א (סוף 1790-1785 למס').

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו הגאון רבי מנחם מניס הלוי איש הורוויץ זצ"ל, שעסק בקדשים והביא לבית הדפוס ספרו של אביו הגדול. בתו מרת גיטל ע"ה, אשת הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, בן המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע. בתו אשת הגאון רבי יקותיאל זלמן מקרעמיניץ זצ"ל. בתו אשת רבי משה זצ"ל.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: תולדותיו בספר משנת חכמים שנת תשע"ה

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁת וַיֵּשֶׁב

שְׁתֵּי מִמְרוֹת הַסְּמוּכוֹת זֶה לְזֶה

"וַיִּשְׁלַכּוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם וְגו' (לז:כד). שְׁטִיט אֵין גְּמָרָא (חִגְיָה ג.) רַבָּא הָאֵט גַּע'דְרָשׁ'עֵנֵט אוֹיף דַּעַם פֿסוּק (ש"ה"ש זב:) "מַה יְפֹ פַּעְמִיד בְּנַעְלִים בַּת נְדִיב", ווי שְׁיִין זַעֲנֵן דִּי פִּיס פֿון דִּי יוֹדֵעַן אֵין דִּי צִיט וואס זיי גיין עולה רגל זיין. בַּת נְדִיב, דִּי טאַקטער פֿון אַבְרָהָם אַבִּינוּ וואס ער איז אָנגֶרופֿען אַ נְדִיב, אַזוֹיוּ עַס שְׁטִיט (תהלים מז:): "נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם". פֿרַעגט דִּי גְמָרָא, נָאֵר אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, נִישֵׁט אֱלֹקֵי יַצְחָק און יַעֲקֹב, נָאֵר אֱלֹקֵי אַבְרָהָם וואס ער איז געווען דער ערשטער גר. הָאֵט רַב פֿהֲנָא גַעזאַגט, רַב נְתָן בַּר מְנַיִמִי הָאֵט גַּע'דְרָשׁ'עֵנֵט אוֹיף דַּעַם פֿסוּק "וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם", אַז עַס שְׁטִיט דִּי בּוֹר אֵין גַּעוֹנֵן לִי'דִּיג, ווייס מַעַן שׁוֹיֵן אַז עַס אֵין נִישֵׁט דָא קיין וואסער? נָאֵר וואסער אֵין נִישֵׁט גַעוֹנֵן אֵין בּוֹר, אַבְעַר שְׁלַעַנְג מיט סְקֹאָר־פֿיאַנְע זַעֲנֵן גַעוֹנֵן דָאָרְט. דָאָרְף מַעַן פֿאַרשְׁטִיין וואס האָבען דִּי צוויי מִמְרוֹת אַ שְׁיָכוֹת.

הַשְּׁבָטִים מְכָרוּ אֶת יוֹסֵף בְּשִׁבְלֵי נַעֲלִים

מַעַן קָען זאַגען, עַס שְׁטִיט אֵין מְדָרַשׁ (לְקוּט שְׁמַעוּנֵי סִי קמ"ב) אוֹיף דַּעַם פֿסוּק (לז:כח) "וַיִּמְכְּרוּ אֹת יוֹסֵף לִישְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף", פֿון דַּעַם גַּעלֵד האָבען דִּי שְׁבָטִים גַּעקוּפֿט שׁיף, אַזוֹיוּ עַס שְׁטִיט (עמוס בו:): "עַל מְכָרָם בְּכֶסֶף צְדִיק וְאֲבִיוֹן בְּעִבּוֹר נַעֲלִים". מַעַן קָען דָאָס עַרְקֵלֶרען, עַס שְׁטִיט אֵין גְּמָרָא (עי' פֿסחים קיג:): דַּער וואס הָאֵט נִישֵׁט קיין שׁיף אֵין אַזוֹיוּ אַ מְנֻדָּה לְשָׁמַיִם, מַעַן דָאָרְף אָנטוּהן שׁיף כִּדִּי אַפֿשׁיידֶען פֿון זִיף מיט דִּי עַרְד, וואס אֵין גַּעוואָרען פֿאַרשְׁאַלְטֶען בײַם חטא פֿון אָדָם הָראשון (עי' אַגָּא דְּפֶרְקָא רַמַּז ד"ש). עַס שְׁטִיט (שְׁל"ה פ' וַיֵּשֶׁב) אַז יוֹסֵף אֵין גַּעוֹנֵן פֿון דִּי שְׁיִינְקִיט פֿון אָדָם הָראשון. קוּמט אויס אַז עַר הָאֵט גוֹרֵם גַּעוֹנֵן דִּי עַרְד זַאל פֿאַרשְׁאַלְטֶען ווערען, און פֿאַרדַעַם דָאָרְף מַעַן אָנטוּהן שׁיף, וועגען דַּעַם האָבען זיי מיט דַּעַם גַּעלֵד גַּעקוּפֿט שׁיף.

הַשְּׁבָטִים רָצוּ לְתַקֵּן חַטָּא אָדָם הָראשון

מיט דַּעַם קָען מַעַן עַרְקֵלֶרען דִּי סְמִיכוֹת פֿון דִּי צוויי מִמְרוֹת, דְּרַשׁ רַבָּא "מַה יְפֹ פַּעְמִיד: בְּנַעֲלִים בַּת נְדִיב", כְּמָה נָאֵה רַגְלֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁהוֹלְכִין בְּמַנְעֵלִים. און ווער הָאֵט גוֹרֵם גַּעוֹנֵן מַעַן זַאל דָאָרְפֶּען אָנטוּהן שׁיף? דִּי שְׁלֵאנֵג וואס הָאֵט אַיִבערֶגֶרעֶדֶט חוּה און אָדָם הָראשון עַסען פֿון עַץ הַדַּעַת. און יוֹסֵף אֵין דָאָרְף גַּעוֹנֵן אַ מַעֲיֵן פֿון אָדָם הָראשון, קוּמט אויס אַז עַר אֵין דַּער גוֹרֵם, פֿאַרדַעַם הָאֵט מַעַן אֵיהֶם דּוֹקָא אַרײַן גַּעוואָרפֶּען אֵין גְּרוּב וואס גַּעפֿוּנֵען זִיף שְׁלַעַנְג, פֿאַררַעכְטֶען דַּעַם פֿגֵם וואס אֵין גַּעקוּמֶען דוּרְף דִּי שְׁלֵאנֵג, און אַזוֹי האָבען זיי דָאָס גַּעוואָלֵט פֿאַררַעכְטֶען.

יֵאָרְצִי טַעַן פֿון צַדִּיקִים

כ"ד כסלו תרס"ה

הגה"ק רבי חיים חזקיהו מדיני זצוק"ל
בעל שדי חמד

רבי חיים חזקיהו מדיני איז געבוירן אין ירושלים ז' חשוון אין יאר תקצ"ג, צו זיין טאטע הגאון רבי רפאל אליהו הלוי מדיני זצ"ל.

דער שדי חמד האט פארציילט: איך פארשטיי נישט פארנוואס האב איך זוכה געווען אז מײן ספר שדי חמד איז אזוי שטארק אנגענומען געווארן ביי אלע אידישע קרייזן, סײ ביי ספרדים און אפילו ביי די אשכנזים, און די פוילישע חסידישע וועלט. אפֿשר ווייל איך בין אין מײנע יונגע יארן א דורך א שטארקן נסיון, אין דעם זכות איז נתקבל געווארן מײן ספר ביים כולל ישראל.

און די מעשה איז אזוי געווען, ווען דער שדי חמד איז געווען א בחור, האט ער געוואוינט אין א שטאט אין טערקיי. דארט איז געווען א איד א גביר א גרויסער סוחר, וואס האט אויפגעשטעלט א כולל פאר בחורים און יונגעלייט. ער האט אויסגעקליבן א פאר געצײלטע חשובע בחורים און יונגעלייט, וואס זענען געזעצן על התורה ועל העבודה, און ער האט זיי אויסגעהאלטן מיט זייערע אלע געברויכען. צווישן די בחורים איז אויך געווען דער שפעטערדיגער שדי חמד, דער גאון רבי חזקיהו מדיני.

דער סוחר דער גביר איז געווען אויך ראש הכולל, ער האט געקענט אסאך לערנען. פלעגט ער זיצן אין כולל און לערנען, און די געשעפטן האבען זיך געפירט דורך איינגעשטעלטע מענטשן, נאר פון צײט צו צײט פלעגט דער סוחר ארויספארן אויף קורצע צײט אין דער וועלט איינקויפן סוחר, דערנאך האט ער זיך צוריקגעזעצט לערנען. דער ראש הכולל איז שטארק געפעלן דעם בחור חזקיהו, וואס האט געהאט א גוטע קאפ און שטארקע כשרונות, דעריבער האט ער איהם גענומען פאר א חברותא צו לערנען שטענדיג, און אזוי האט זיך געפירט דער סדר א לאנגע צײט.

דארט אבער אין כולל איז געווען נאך א חשובער תלמיד חכם, אויך מיט א גוטע קאפ, וואס האט נישט געקענט פארטרעטן פארנוואס דער ראש הכולל גיבט זיך אפ נאר מיט דעם שדי חמד און לערנט נאר מיט איהם, אין די צײט וואס ער איז אויך אזוי חשוב ווי איהם. ער פלעגט אסאך מאהל טענה'ן פארן ראש הכולל די טענה: "פארוואס ער לערנט נאר מיט דעם בחור חברותא, און נישט מיט איהם?" אבער דער ראש הכולל האט שטארק אויסגעלויבט דעם שדי חמד, אז קײן צווייטן צו איהם איז נישטא, און ער האלט איהם פאר דעם חשובסטן בחור, דעריבער לערנט ער מיט איהם. דאס האט יענעם תלמיד חכם ארויס

גֵּרוּפוֹ נֶאֱכָמֵר קִנְיָהּ, אַז דָּאס איז איהם פֿשוט דֵּרְגאַנגען בײַם האַרץ, און האט געזוכט אַלע וועגן, וויאזוי צו פֿטור ווערן פון דעם חֲשׂוֹב'ן בַּחוּר וואס שְׁטײט איהם אין וועג.

אײן טאג, דער סוחר דער ראש הכולל איז ארויסגעפֿארן צו א יֵרִיד אײַנקויפֿן סוחר, און דער יֵצֵר הָרַע פון קִנְיָהּ האט יענעם געפֿאַנגען, און איהם אַרײַנגעגעבן אַ בֵּיטֶרען שְׁלֵעֶכְטען אײַנפֿאַל וויאזוי אויסצוניצן יעצט דעם געלעגנהייט, און פֿאַרשײקן פון דא דעם שְׂדֵי חֶמֶד.

דאָרט אין כּוֹלֵל איז געווען אַ אײַשע דײַנסט, וואס פֿלעגט קומען אַלע טאג רײַמאַכן דעם כּוֹלֵל, ווען קײנער איז נישט געווען אין שוהל. דער יונגערמאַן האט געהאַט אַ פֿלאַן, ער גײט געבען פֿאַר די דײַנסט אַ גרויסע סומע פון פּוּפֿצײג פּוּנָט, וואס דאס איז געווען אַ הון רב, און דאס וועט איהר צונוצן קומען צו איהר צוקונפֿט, בְּתַנְאִי אַז זי זאל אַרײַנקומען רײַמאַכן די שוהל פֿאַרטאַגס, ווען דער בַּחוּר חֲזַקְיָה זײַצט און לערנט אַלײן אין שוהל, און זי זאל אַרויס לויפֿן מיט אַ געוואלד פון שוהל, און שרײַען אַז דער בַּחוּר האט איהר געוואלט אײַרעדן צו חתונה האבן מיט איהר שלא על פי תורה. אַזאַ געליה וועט זיכער ברענגען אַז דער בַּחוּר וועט מען פֿאַרטרייבן פון כּוֹלֵל, און עס וועט זיך עפֿענען פֿאַר איהר דער וועג האבען כּבֹּד.

די דײַנסט וואס די געלט האט איהר פֿאַרבלענדעט די אויגען, האט מספֿים געווען. זי איז אַרויסגעלאפֿען אײַנדערפֿרי פון בית מִדְּרָשׁ, און געטאן אַ גערודער, וואס דער שְׂדֵי חֶמֶד האט איהר געטוהן. די געליה האט שטאַרק אפֿגעקלונגען, און אַלע האבן געווארט אַז דער ראש הכולל זאל צוריקקומען פון יֵרִיד, און ער זאל דא מְקִיָּם פֿסק זײַן, און דעם בַּחוּר פֿאַרשײקן.

דער ראש הכולל דער גביר איז געקומען פון יֵרִיד, און דא האט איהם אפֿגעווארט אַזאַ שְׁלֵעֶכְטע בשוּרָה, אַז זײַן בעסקען בַּחוּר און זײַן חבֿרותא איז נכֿשל געווארן, און עס איז אַרויס אַ שְׁלֵעֶכְטן נאַמען אויף איהם. ער איז געווארן זײַער צורודערט, ער האט דעם בַּחוּר געקענט און געהאלטן פֿאַר אַן אויסגעצײכנטער, און אַלס ממש קודש הקדשים, אַן עובד ה' און אַ צדיק, וואס איז דא געשעהן? ער האט באלד געזאגט צו זײַן פֿרוי: "איך בין זיכער אַז דאס איז נישט אַמת".

דער ראש הכולל האט זיך אַנגערופן אין כּוֹלֵל פֿאַר די לערנערס, אַז אַזאַ זאַך מוז האבן חקירה און דרישה, און מען קען נישט משפֿט'ן אַן אויסהערן קלאַר די צדדים. און ער איז זיכער אַז דאס איז נישט אַמת. ער האט צום ערשטן געשיקט רופן די דײַנסט, און זי האט איהם דערצײלט ריכטיג, ווי יענער האט איהר אויסגעשטעלט, און האט צוגעלייגט אַז זי איז גרייט צו קומען אפֿילו צו בית דין און דערצײלן.

שפֿעטער האט ער געשיקט רופן צו זיך דעם שְׂדֵי חֶמֶד, און זאגט איהם: "לויט ווי איך קען דיר, און דײַנע טײַערע מידות און הײַליקייט, בין איך דיר אפֿילו נישט חושד, און וויל אפֿילו אויף מײַן געדאַנק נישט אַרויפֿנעמען אַ מײַנדעסטן חשד אויף דיר. אָבער איך ווייס נישט און געפֿין נישט קײן וועג וויאזוי אויסצואווייזן דײַן רײַנקייט און ערליכקייט, דערביער וואלט איך געוואלט דיר בעטן, דו אַלס קלוגער בַּחוּר, זאַלסט מיר געבן דעם וועג וויאזוי דאס צו טאן, דו זאַלסט אַרויס גײן רײַן פון דעם חשד".

רופט זיך אן דער שדי חמד: "איך דאנק דיר זייער מיין חשובער רבי, וואס דו האסט באלד פארשטאנען אז איך בין ריין פון אזא חשד, און אז דאס איז נאר אן עלילה. מיר איז לייכט דיר אן עצה צו געבן, וויאזוי דאס אויסצוגעפונען און צוברעכן די עלילה, אבער איך בין גרייט דאס צו זאגן מיט איין תנאי, אז אויב איהר וועט זיך שוין דערוויסן די פאלשקייט, און ווער עס האט די עלילה צוגעבראכט, זאלט איהר דאס נישט מפרסם זיין, און דערווייל גארנישט טאן ביז איהר וועט מיר פריערט דאס לאזן צו וויסן, און שפעטער וועל איך אייך זאגן וואס צו טאן".

"איך בין מסכים צום תנאי", זאגט דער ראש הכולל, "נאר זאג מיר שוין וואס איז דער וועג צו אויסגעפונען דיין רייניקייט, און אז דאס איז אלס אן עלילה". און דער שדי חמד פירט אויס: "שיקט באלד רופן די דינסט, און זאגט איהר די פאלגענדיגע ווערטער: וויסן זאלסטו, אז איך האלט אז די מעשה וואס איז געשעהן איז אמת, אבער וויבאלד דער בחור איז מיר זייער ליבליך, איך מוז איהם האבן צום לערנען, קען איך בשום אופן איהם נישט פארשיקן פון דא, און ער מוז בלייבן ביי מיר אין כולל. אבער דאס איז זיכער, אז דו אלס דינסט קענסט נישט בלייבן ביי מיר, עס איז דאך אוממעגליך דיר איבערלאזן אין אזא פלאץ, וואס קען חלילה פארקומען א זעלכע זאכן. דעריבער ביזטו פון יעצט אנטזאגט פון די ארבעט. איך וועל דיר אויסצאלן וואס איך קום דיר ביז יעצט, און אביסל אויך באפרידיגען, און פאר אוועק פון דא, און זיך א צווייטע ארבעט".

באלד האט דער ראש הכולל געשיקט רופן די דינסט, איהר פארגעלייגט די ווערטער וואס דער בחור האט איהם אויסגעשטעלט. די דינסט האט באלד זיך גענומען רייסן און קלאפן אין קאפ און וויינען, "וואס, פאר פופציג פונט וועל איך זיך אומגליקליך מאכן און פארלאזן אזא גוטע פרנסה, און אזא גוטן היים? בשום אופן נישט! איך וועל איהם צוריקווארפן די געלט, וואס ער האט מיר אפילו נאך נישט געגעבן". "וואס פאר א געלט?" פרגעט דער ראש הכולל, "און וואס איז דא געשעהן? דערציילט די דינסט די גאנצע מעשה וואס יענער תלמיד חכם האט איהר מציע געווען צו געבן פופציג פונט, כדי זי זאל צוגרייטן די עלילה אויפן בחור חזקיה, און זי האט יעצט חרטה אויף די גאנצע מעשה, זי וויל פון דא נישט אוועק גיין, און נישט איבערלאזן אזא שיינע פרנסה און אזא גוטן היים."

שוידער האט ארומגענומען דעם ראש הכולל פאר דעם גרויסן פארברעך, וואס איז געטאן געווארן פון אזא יונגערמאן, וואס זיין קנאה האט איהם פשוט אראפגעפירט פון וועג, ביז אזוי ווייט זיין צארן איז געווען גרויס, ער האט געוואלט ארויסלויפן באלד אינדרויסן און מאכן א געוואלד, און יענעם שטראפן מיטן גרעסטן מאס שטראף וואס ער זאל נאר קענען. אבער באלד האט ער זיך דערמאנט אז ער האט צוגעזאגט מקים צו זיין דעם תנאי, וואס דער שדי חמד האט איהם געשטעלט, ער מוז פריער איהם שיקן רופן און דערציילן, ווער עס שטייט אונטער די פינסטערע שרעקליכע עלילה, און דארף פון איהם הערן וואס ער האט צו טאן ווייטער. האט ער זיך בארואיגט און געשיקט רופן זיין געליבטן בחור.

ווען דער שדי חמד איז אריינגעקומען, האט זיך דער ראש הכולל פאר איהם אויפגעהויבן, און געזאגט: "ברוך שחלק מחכמתו ליראיו" - דיין חכמה איז גרויס, זי האט באדל מודה

געווען, און אַנגעצײכנט אויף דעם יונגערמאן, וואס האט די עלילה אויסגעאַרבעט, מיט אַ
מטרה דיר צו פארשיקן פון כולל, און ער זאל זיך קענען אויסטרעטן אַ וועג אויפצוקומען,
און דיר איבערשטייגן. איך האב אויסגעפירט דעם תנאי און דיר דערצײלט, און יעצט איז
מיין פלאן איהם שוין מקיים פסק זיין."

דא שטעלט זיך אויף דער שדי חמד, און זאגט: "ניין רבי, איך וועל דאס נישט צולאזן. איך
וועל נישט לאזן ברענגען צו אזא חילול ה', אז אַ יונגערמאן אַ בן תורה אַ תלמיד חכם, זאל
טאן אזא שוידערליכע זאך. עס טאר פון דעם צימער נישט ארויסגיין דער סוד. איך בין
גרייט צו מקבל זיין אויף זיך, די זאך אז דאס איז אמת, זאל בלייבן די מעשה וויאזוי עס איז
געווען. שוין היינט נעם איך די פעקלעך און פאר פון דא אַוועק, אויך די דינסט מענסטו פון
דיר אַוועקשיקן כדי די מעשה זאל נישט באוואוסט ווערן. זיי גרייט איהר צו שיקן אין אַ
צווייטן ארט, און באזארגן איר אַ פרנסה, אַלס כדי עס זאל נישט ארויסקומען אַ חילול ה'".
דער ראש הכולל איז געשטאנען מיט טרערן אין די אויגן, ער האט געזעהן פאר זיך שטיין
אַ מלאך, נישט קיין מענטש. די גרויסקייט און איידלקייט האט איהם אינגאנצן צונומען.
וואו נעמט דאס אַ בחור אזא גדלות? ער האט געזעהן אז ער וועט נישט קענען איהם
איבעררעדען אנדערש, האט ער בעל כרחו געמוזט צושטימען.

דער שדי חמד איז באלד ארויסגעפארן קיין ארץ ישראל. דער ראש הכולל האט געגעבן די
דינסט אַ בריוו צו זיינעם אַ חבר וואס פירט אַ כולל, ער זאל איהר אריינעמען צו די ארבעט.
נאר ער האט אויסגענומען מיט איהר אז די מעשה וואס דא איז געשעהן, טאר זי קיינעם
נישט דערצײלן. עס איז נישט אריבער קיין יאר איז אַנגעקומען אַ בריוו צום שדי חמד אין
ארץ ישראל פון ראש הכולל, וואס שרייבט איהם, יענער יונגערמאן האט נישט מוציא שנתו
געווען. איז ממילא קען ער שוין צוריקקומען. ער איז גרייט איהם צו געבען אַלע הוצאות
ער זאל צוריקקומען צו איהם.

דער שדי חמד האט איהם געענטפערט, אז ער האלט נישט דערביי, ווייל אויב ער וועט
צוריקקומען וועט ווידער ברענגען די זאך אַ פרסום, און מען וועט זיך דערוויסן וואס דא
איז געשעהן. ער וויל די זאך זאל בלייבן באהאלטן צוליב דעם כבוד פון דעם יונגערמאן,
און די משפחה פון דעם יונגערמאן.

נאך דערצײלן די מעשה, האט אויסגעפירט דער שדי חמד: אפשר צוליב דעם וואס איך
האב געשווינט אויף דעם כבוד פון אַ תלמיד חכם, און צוריקגעהאלטען אַ חילול ה', האב
איך זוכה געווען אז מייע ספרים זענען מקובל געווארן בכל תפוצות ישראל.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָא טבא וַגדיא יאִי

מע"כ הגה"צ ר' משה ראטה שליט"א
אב"ד קארסלבורג
לרגל נישואי בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יואל שאלאמאן שליט"א
לרגל הכנסת בנו יהודה ארי' לעול המצוות בשעטו"מ

לידידנו הר"ר משה יהושע צוויבל שליט"א
והר"ר יהושע חיים מאיר גריססגיטט שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יצחק דאוידאוויץ שליט"א
לרגל הולדת נכדו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר הערשל רייכמאן שליט"א
לרגל הולדת נכדו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר חיים יעקב קאפיל איזראעל שליט"א
והר"ר עמרם איזראעל שליט"א
לרגל נישואי נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ